

KUIN KUVASTIMESTA: KANGASNIEMEN EVANKELIS- LUTERILAISEN KIRKON KIRKKOTEKSTIILIT

Siina Kovanen
Maisterintutkielma
Nykykulttuurin tutkimus /
Kulttuuriympäristön tutki-
muksen koulutusohjelma
Musiikin, taiteen ja kulttuu-
rin tutkimuksen laitos
Jyväskylän yliopisto
Syksy 2023

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta Humanistis-yhteiskuntatieteellinen	Laitos Musiikin, taiteen ja kulttuurin laitos
Tekijä Siina Kovanen	
Työn nimi Kuin kuvastimesta: Kangasniemen evankelis-luterilaisen kirkon kirkkotekstiilit	
Oppiaine Nykykulttuurin tutkimus	Työn laji Maisterintutkielma
Aika Syksy 2023	Sivumäärä 61
Tiivistelmä <p>Tekstiilitaiteilija Helena Vaari työskentelee vuodesta 2019 alkaen Kangasniemen evankelis-luterilaisen kirkon uusien kirkkotekstiilien parissa. Keväällä 2023 lähes kaikki Kangasniemen kirkon uudet kirkkotekstiilit ovat valmiita. Kokoelmasta puuttuu kirkkotekstiilien valokuvaamisen aikoihin keväällä 2023 vielä kolmesta sarjasta stoolat (valkoinen, violetti, musta) ja kahdesta kalkkiliinat (valkoinen, violetti).</p> <p>Maisterintutkielman tarkoitus on tarkastella Kangasniemen uusien kirkkotekstiilien yhteiskunnallista ulottuvuutta, erityisesti hengellistä ja henkistä perintöä sekä paikallisuutta. Maisterintutkielmaa varten olen haastatellut tekstiilitaiteilija Helena Vaaria. Erityisesti aineistona tarkastelen valmiita Kangasniemen uusia kirkkotekstiileitä.</p> <p>Maisterintutkielmani nimi "<i>Kuin kuvastimesta</i>" viittaa semioottiseen peiliin, mutta sen lisäksi kielikuviin, vertauksiin ja symboleihin sekä vedenpinnan heijastumiin, jotka ovat Kangasniemen kirkkotekstiileissä merkittävä kokoava teema. "<i>Kuin kuvastimesta</i>" on myös kielikuva Paavalin ensimmäisessä korintolaiskirjeessä.</p>	
Asiasanat kirkkotekstiilit, hengellinen perintö, henkinen perintö, humanistinen maantiede	
Säilytyspaikka Jyväskylän yliopisto	
Muita tietoja	

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	AIKAISEMPI TUTKIMUS JA TEOREETTINEN TAUSTA.....	4
2.1	Kirkon kulttuuriperintöstrategia.....	4
2.2	Multimodaalisuus ja semiotiikka	5
2.3	Paikkakokemus.....	7
3	AINEISTO JA METODIT	10
3.1	Multimodaalinen aineisto	10
3.2	Kulttuuriperinnön paikka ja aika.....	11
4	KIRKOLLINEN KULTTUURIYMPÄRISTÖ.....	14
4.1	Suomen evankelis-luterilainen kirkko.....	14
4.2	Kirkkorakennus	15
4.2.1	Kangasniemen kirkko	16
4.3	<i>Paramentit</i> eli kirkkotekstiilit.....	18
4.3.1	Tekstiilitaiteilija ja käsityömestari Helena Vaari.....	19
4.4	Kangasniemen kirkkotekstiilien kulttuuriympäristö.....	21
4.4.1	Paikallisuus.....	21
4.4.2	Vertaukset, kielikuvat ja symbolit.....	22
5	SEMIOOTTINEN KUVA-ANALYYSI KANGASNIEMEN KIRKKOTEKSTIILEISTÄ .	24
5.1	Valkoinen liturginen sarja: Kosketus iankaikkisuuteen	24
5.2	Vihreä liturginen sarja: Jumala seurakunnan keskellä.....	29
5.3	Violetti liturginen sarja: Parannusta anovan huuto syvyydestä.....	36
5.4	Punainen liturginen sarja: Pyhän Hengen tuli	42
5.5	Sininen liturginen sarja: Betlehemin tähti loistaa	46
5.6	Musta liturginen sarja: Kristuksen kuolemanhetki	50
6	KANGASNIEMEN KIRKKOTEKSTIILIEN PUNAISET LANGAT	54
6.1	Henkinen kulttuuriperintö kirkkotekstiileissä.....	54
6.2	Hengellinen kulttuuriperintö kirkkotekstiileissä.....	56
7	JOHTOPÄÄTÖKSET	57
	LÄHTEET	59
	LIITTEET	

1 JOHDANTO

Maisterintutkielma käsittelee kristillisen ja ekologisen ajattelun yhteyttä, luomakunnan käsitettä ja kuinka nämä asiat kuvastuvat Kangasniemen evankelis-luterilaisen kirkon uusissa kirkkotekstiileissä. Kirkkotekstiilit on suunnitellut ja toteuttanut tekstiilitaiteilija ja käsityömestari *Helena Vaari*. Lähestyn aihetta nykykulttuurin tutkimuksen ja kulttuuriympäristön tutkimuksen näkökulmista. Tutkielma tarkastelee, että nouseeko kirkkotekstiileihin liittyvistä hengellisistä ja henkisistä ulottuvuuksista teemoja, jotka erityisesti ovat yhteydessä nykyhetken yhteiskunnallisesti merkittäviin keskusteluihin ja muihin ajankohtaisiin ilmiöihin. Tutkin myös sitä, miten moderni uskonnollisuus ja klassinen kristinusko ilmenevät kirkkotekstiileissä ja millä tavalla kirkkotekstiileissä käsitellään tämän päivän toiminta- ja kulttuuriympäristöjä. Tämän tutkielman maantieteellinen konteksti ja elävän kulttuuriperinnön tapahtumapaikka on Etelä-Savossa sijaitseva Kangasniemen kunta. Paikallisuus, ajankohtaisuus, henkinen ja hengellinen ulottuvuus voivat olla suoraan nähtävissä, nostettavissa ja tulkittavissa esiin tekstiileistä, mutta ne voivat tulla näkyväksi myös tavasta, kuinka uusista kirkkotekstiileistä puhutaan. Myös vanhat kirkkotekstiilit voivat nostattaa eri ajankohtina esiin uudenlaisia teemoja ja keskusteluja. Tässä tutkielmassa kuitenkin tutkimuskohteena ovat ajankohtaiset kirkkotekstiilit, ja se kuinka kirkon henkinen ja hengellinen ulottuvuus, ajankohtaisuus ja paikallisuus niissä ilmenevät.

Olen kuvataiteilija, jonka takia minulle on luontevaa perehtyä tutkielmassani materiaaliseen ja visuaaliseen maailmaan. Tätä maailmaa edustavat itse tekstiilit, mutta myös kirkkorakennus sekä tekstiilitaiteilijan verkkoympäristöt. Liikun tutkielmassani kulttuuriympäristöissä, jotka sisältävät konkreettisia tekstiilejä ja niistä tehtyjä erilaisia esityksiä ja tulkintoja. Näin aineistoni on luonteeltaan multimodaalinen. Maisterintutkielmaa varten olen haastatellut Helena Vaaria, joka toteutti Kangasniemen kirkon uudet kirkkotekstiilit vuosina 2019–2023. Aineistossani kaikista suurimmassa roolissa ovat kirkkotekstiilit, jotka on valokuvattu tätä maisterintutkielmaa varten keväällä 2023 Kangasniemen kirkossa. Silloin kaikki Kangasniemen kirkon isot kirkkotekstiilit olivat valmiita, mutta osasta liturgisista sarjoista puuttuvat stoolat ja kalkkiliinat. Kirkkotekstiilien visuaalisuudella on merkittävä rooli tutkielmassani,

jonka takia kuvat eivät ole liitteitä, vaan niitä tarkastellaan tutkielman edetessä. Tämä on perusteltua, koska kuvien ja tekstin suhde on vuorovaikutteinen ja niiden asettaminen lomittain havainnollistaa ajattelua ja helpottaa tutkielman seuraamista merkittävästi. Kuvat ovat osa argumentaatioperustaa. Teen semioottista kuva-analyysia, jonka takia pohjustan omalla alaluvulla myös omaa positiotani käyttäen tämän kaltaista tutkimustapaa Kangasniemen kirkon uusista kirkkotekstiileistä.

Tutkielmani aihe sopii erinomaisesti nykykulttuurin tutkimukseen, koska Kangasniemen uudet kirkkotekstiilit ovat valmistuneet hiljattain, joten ne ovat ajankohtaisia. Kirkollinen kulttuuriperintö ei ole vain vanhan säilyttämistä, vaan uutta perintöä ja ilmaisuja synnytetään tässä ajassa: erilaisilla uusilla toiminnoilla, hankkeilla ja hankinnoilla. Uusia kirkkotekstiilejä voi tarkastella teemojen kautta, jotka ovat tänä päivänä kristilliselle seurakunnalle ajankohtaisia ja tärkeitä, sekä tuttuja ilmiöitä nykyajassa. Kulttuuriympäristön tutkimuksen näkökulmasta olen ottanut tutkittavaksi tekstiileissä ilmenevän paikkakokemuksen ja rajannut tutkimuskohteen koskemaan yhtä paikallista kirkkoa ja sen kulttuuriympäristöstä kirkkotekstiilejä. Lähestyn kirkkotekstiilejä humanistisen maantieteen kautta. Lisäksi käsittelen multimodaalisuutta ja semiotiikkaa. Lähteenä käytän myös Museoviraston maaliskuussa 2019 järjestämän *Kenen kirkko?* -asiantuntijaseminaarin kulttuuriperintöasiantuntijan Sanna Tammiston puheenvuoroa, sekä *Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kulttuuriperintöstrategiaa vuoteen 2024* (2017). Humanistisessa maantieteessä erityisesti maantieteilijä Yi-Fu Tuanin artikkeli *Paikan taju: aika, paikka ja minuus* (2006) ja tutkija Satu Kohon videoluennossa esitetty eletyn tilan kaavio on merkittävä pohja paikkakokemuksen tarkasteluun.

Mielestäni aiheeni on nykykulttuurin tutkimuksen näkökulmassa erityisen mielenkiintoinen, koska tutkielma tuo esille, kuinka kirkon uudet hankinnat voivat tuoda kirkollisen kulttuurin ajankohtaisuutta osana yhteiskuntaa. Vaikkakin liturgiset tekstiilit ovat osa kirkkotekstiilien historiallista jatkumoa ja näin ollen ovat liturgista perinnettä, voivat ne julistaa uusina hankintoina iättömien uskonnollisten teemojen ja kysymysten lisäksi myös ajankohtaisia sekä yhteiskunnallisia teemoja. Kirkon hengellinen ja henkinen perintö on elävää. Tämä näkyy myös siinä, kuinka kirkosta nousee ajankohtaisia kannanottoja ja toimintoja. Ajankohtaiset teemat voivat näkyä myös uudessa kirkollisessa taiteessa ja esineistössä. Aineistoni ovat multimodaalisia, joten ne ovat tyypillisiä nykykulttuurin tutkimuksen aineistoja. Tutkielmani aihe on erittäin osuva kirkollisen, elävän kulttuuriperinnön tutkimuskohde, koska kirkkotekstiileissä esiintyy uskon teemat ja henkiset arvot, mutta samalla ne ovat myös aineellista kulttuuriperintöä.

Tutkielmani nimi *"Kuin kuvastimesta"* tulee heijastusten teemoista, jotka nousevat aineistosta esille sekä konkreettisesti, että symbolisesti. Näitä heijastumia ovat sekä kielikuvat, että vedenpinnasta peilautuvat muodot. Samalla otsikossa on viittaus semioottiseen tutkimukseen, jossa semioottista tarkastelua ajatellaan peilinä.

Tutkielmassani pohdin, millä tavoin tekstiilitaiteilija Helena Vaari tuo esille Kangasniemen kirkon uusissa kirkkotekstiileissä Suomen evankelis-luterilaisen kirkon hengellistä ja henkistä perintöä sekä paikallisuutta. Tämän tutkielman tehtävänä on selvittää Kangasniemen evankelis-luterilaisen kirkon uusien kirkkotekstiilien suhdetta yhteiskunnalliseen keskusteluun kirkon arvomaailmasta, perinnöstä ja paikallisuudesta.

Tutkielmani rakenne koostuu johdannosta, teorialuvusta, metodi- ja materiaaliluvusta, analyysiluvusta, pohdintaluvusta ja johtopäätöksistä. Teorialuvussa käsitteelen kirkon kulttuuriperintöstrategiaa, multimodaalisuutta ja semiotiikka sekä humanistista maantiedettä. Metodi- ja materiaaliluvussa esittelen multimodaalista aineistoa sekä kontekstisidonnaisuutta ja refleksiivisyyttä. Analyysiluvut sisältävät tietoa Kangasniemen kirkosta kulttuuriympäristönä sekä semioottista kuva-analyysia tekstiileistä. Pohdintaluvussa käsittelen Kangasniemen kirkkotekstiilien merkityksiä. Lopetan tutkielman johtopäätöksiin.

2 AIKAISEMPI TUTKIMUS JA TEOREETTINEN TAUSTA

2.1 Kirkon kulttuuriperintöstrategia

Kirkollinen kulttuuriperintö koskettaa yhteiskunnassa historiallisesti ja ajankohtaisesti suurta määrää ihmisiä. Kirkon kulttuuriperinnön hahmottaminen on vaativaa, koska se on luonteeltaan monikerroksellista, moniäänistä ja runsasta. Valitsemalla ja rajaamalla tutkimuskohde päästään kuitenkin tutkimaan yhtä rajattua aluetta kirkon kulttuuriperinnöstä, mikä voi auttaa hahmottamaan myös isompia kokonaisuuksia, kuten millä tavalla kirkko on aktiivinen toimija nykypäivänä. Evankelis-luterilaisen kirkon kulttuuriperintöstrategiatyöryhmä on synnyttänyt kulttuuriperintöstrategian vuoteen 2024 asti (*Suomen evankelis-luterilainen kirkko, Kulttuuriperintöstrategia, 2023*). Strategia hyväksyttiin kirkkohallituksen täysistunnossa syksyllä 2017. Aiemmissä kirkollisissa kulttuuriperinnön dokumenteissa ja strategiaa edeltävässä strategisissa suuntaviivoissa aineeton kulttuuriperintö on ollut sivussa (*Tammisto, Evankelis-luterilaisen kirkon kulttuuriperintöstrategia-luento, 2019*). Evankelis-luterilaisen kirkon uudessa kulttuuriperintöstrategiassa kulttuuriperintö on jakautunut kolmeen aihealueeseen:

- aineelliseen
- hengelliseen (aineeton)
- henkiseen (aineeton)

Uskon ympäristöistä puhuttaessa pyhyys, usko ja rituaalit kuuluvat olennaisena osana kulttuuriperintöä. Saana Tammiston mukaan kolmijaon ymmärtäminen on edellytys sille, että kirkollinen kulttuuriperintö voi säilyä. Nämä kirkollisen

kulttuuriperinnön kolme aluetta ovat vuorovaikutuksessa keskenään, ja tukevat toisiaan perinnön säilyttämisessä. (Tammisto, *Evankelis-luterilaisen kirkon kulttuuriperintöstrategia-luento*, 2019.) Vuorovaikutus näkyy myös kirkkotekstiileissä. Kirkkotekstiilit ovat samaan aikaan taide-, ja käyttöesineitä, kuin myös itsenäisiä taideteoksia ja rituaaleihin tarkoitettua esineistöä.

Kirkko ylläpitää uskontoa, ja samalla vaalii ja säilyttää vanhaa traditiota. Olemalla aktiivinen kirkko tässä ajassa ja tämän yhteiskunnan keskellä, se myös synnyttää uutta kirkollista kulttuuriperintöä. Kirkkoihin tulee uutta esineistöä ja taidetta. Moniääninen kirkko ja uskon ympäristö synnyttävät keskusteluja kirkon sisällä ja sen ulkopuolella erilaisista henkisistä ja hengellisistä kysymyksistä, kuten arvoista ja uskosta. Kulttuuriperintöstrategiassa otsikkona toimi ”*Kirkollinen perintö kuuluu kaikille*”. Maaliskuussa 2019 Museovirasto järjesti uskonnollista kulttuuriperintöä koskehtavan asiantuntijaseminaarin: ”*Kenen kirkko? Uskonnollisen kulttuuriperinnön muuttuvat merkitykset*”. Asiantuntijaseminaari osoittaa, että keskustelua siitä kenelle uskonnollinen kulttuuriperintö kuuluu, käydään. Kenen kirkko? -seminaari pidettiin Suomen kansallismuseossa. Seminaarin järjestivät yhteistyössä Museovirasto, Jyväskylän yliopiston musiikin, taiteen ja kulttuurin tutkimuksen laitos ja Helsingin yliopiston käytännöllinen teologia. Seminaarista Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kulttuuriperintöasiantuntija Saana Tammiston puheenvuoron sisällöt ovat lähteenä tutkielmassani, samoin kuin Tammiston luento Jyväskylän yliopistossa 8.10.2019. Kokonaisuutena seminaari käsitteli uskonnollista kulttuuriperintöä ajankohtaisesti. Puheenvuorot käsitelivät kirkkotaidetta ja kirkollista esineistöä, rakennuksia ja kirkollista kulttuuriympäristöä.

Kirkon kulttuuriperintötyössä on huomioitu paikallisten seurakuntien identiteetti ja kirkkojen alueellinen kulttuuriperintö. Strategiassa kirkollista perinnettä lähestytään henkisen, hengellisen ja aineellisen perinnön kautta. Kirkollinen perintö on yhteneväinen, mutta samalla alueelliset erityispiirteet halutaan säilyttää ja niitä halutaan vaalia. (Tammisto, *Evankelis-luterilaisen kirkon kulttuuriperintöstrategia-luento*, 2019.) Pohdintaluvussa tulen käsittelemään Kangasniemen kirkon kirkkotekstiileihin paikallisuudesta nousevia erityispiirteitä: millä tavoin kirkkotekstiilit viestivät ja säilyttävät paikallisuutta. Samalla käsittelen kirkon hengellistä ja henkistä perintöä, ja mitä erityispiirteitä Kangasniemen kirkon kirkkotekstiileistä löytyy näihin kysymyksiin.

2.2 Multimodaalisuus ja semiotiikka

Tutkielmani aineisto on multimodaalinen. Lähestymistapani aineistoon on semioottinen, eli viestin lukeminen on pääosassa analysoinnissa ja tulkinnassa. Aineisto on minulle myös monimerkityksellinen. Pohdin aineistoa paikallisuuden, taiteen ja

kristinuskon näkökulmista. Tutkimusprosessissani on useita ulottuvuuksia: multimodaalisuus, semiotiikka sekä minä viestin lukijana.

Multimodaalisuus on kielitieteilijä Gunther Kressin ja kielitieteilijä Theo van Leeuwenin synnyttämä teoreettinen käsite, minkä he kehittivät 1980-luvulla käynnistyneestä sosiosemiotikkaa edustavasta tutkimuksesta. Tässä tutkimuksessa he tutkivat semioottisia merkityksiä tavalla, *”jonka merkitykset toteutuvat useamman, kuin yhden semioottisen kanavan avulla”*. Multimodaalisuutta voidaan myös ajatella tiedon moniaistillisena käsittelemisenä. (Mikkonen, 2012, s.296.) Tutkielmani yhteydessä multimodaalisuus tulee esille multimodaalisesta aineistosta, mutta myös tavasta lukea semioottisesti viestiä. Multimodaalisuus kuuluu terminä sosiosemiotikan piiriin. Sosiosemiotikka tutkii merkityksenantoa, jonka näkökulma on sekä semiotiikassa, että sosiolingvistiikassa. (Mikkonen, 2012, s.297.) Multimodaalinen teksti rakentuu useammasta erilaisesta sisällöstä. Esimerkkejä näistä sisällöistä voivat olla kuvaa ja sanaa yhdistävä sarjakuva, mutta myös puheet ja eleet. (Mikkonen, 2012, s. 296.)

Multimodaalisuus kertoo useammasta moodista, jotka yhdessä luovat merkityksen. Semiotiikka puolestaan kertoo viestin lukemisesta, merkin lukemisesta. Toisin sanoen siitä, millaisen merkityksen merkit muodostavat lukijalle. Semiotiikassa puhutaan lukijoista aina merkin yhteydessä, oli merkki sitten esimerkiksi sarjakuva tai visuaalinen esitys. Kangasniemen kirkkotekstiileissä on esillä vakiintunutta merkkijärjestelmää eli kristillistä symboliikkaa ja symbolista kieltä. Multimodaalisuuden tutkiminen on mielekästä aineistojen kohdalla, jotka nojaavat useampaan semioottiseen järjestelmään (Mikkonen, 2012, s.296–297). Maisterintutkielmani aineisto koostuu useammasta erilaisesta osasta, jotka yhdessä muodostavat merkityksiä. Samalla nämä osat ovat osa tiettyä historiallista aikakautta, ja voivat sitä kautta puhua ajan ja sen hetken kulttuurin kieltä. Näitä tutkielmassani käyttämiäni moodeja ovat Kangasniemen seurakunnan käyttöönottojuhlassa esitetyt puheenvuorot, joissa puhujina olivat muun muassa kirkkoherra Matti Tolvanen ja tekstiilitaiteilija Helena Vaari, tekstiilitaiteilijan tekemät luonnokset, valmiit kirkkotekstiilit ja tekstiilitaiteilija Helena Vaarin haastattelu. Aineistoni muodostuu multimodaalisesti rakentuen useammasta semioottisia merkityksiä sisältävästä moodista. Tutkielmassa keskityn multimodaalisen viestin lukemiseen. Semiotiikassa viesti saa vastaanottamisen myötä sisällön.

Kangasniemen kirkkotekstiilejä tutkiessa minulla on käytössä yhteneväinen merkkijärjestelmä, koska kristillinen symboliikka ja klassinen kristillinen usko on myös vakiintunutta merkkien suhteen. Esimerkkinä kristillisen symboliikan vakiintuneisuudesta on kyyhkynen kuvastamassa Jumalan Pyhää Henkeä. Tämä viite löytyy Raamatusta (Matt 3:16) Jeesuksen Kristuksen kasteen kohdalla, jossa Jumalan Henki *”ilmestyy kyyhkynen tavoin”*. Valta tulkita merkkiä on aina lukijalla. Tämän takia on perusteltua, että kirjoitan myös alaluvun (3.2 *Kulttuuriperinnön paikka ja aika*), jossa

käsittelen omaa reflektiivisyyttäni suhteessa paikkakuntaan, kristinuskon kieleen ja taiteeseen.

Kulttuurin semioottista tutkimusta voidaan soveltaa kirkkotekstiilien tutkimukseen, sillä tämä soveltuu kulttuurin ja taiteen tutkimukseen. Kulttuurisemiotiikassa ensisijaisesti huomion kohteena ovat merkkijärjestelmät, ja näiden väliset suhteet ja toiminta kulttuurissa. (Veivo & Huttunen, 1999, s.5.) Tämä näkyy kirkkotekstiileissä esimerkiksi siinä, kuinka ne ovat värikoodattuja edustamaan tiettyjä merkityksiä. Kulttuurisemiotiikassa erityisesti tulee esille merkkien monikerroksellisuus, niin moniulotteisena, kuin monitasoisenaakin. Tärkeinä ovat elementtien väliset suhteet sekä millainen suhde elementeillä on kulttuuriin kokonaisuutena. (Veivo & Huttunen, 1999, s.5.)

Semioottinen merkitys syntyy muistamisen kautta. Semioottinen viestintä voi olla kommunikaatiota kulttuurin ulkopuolelle tai sisäpuolelle. Ainoastaan muistamisen kautta ihminen voi lukea tekstiä, joka antaa hänelle merkityksiä. Toisin sanoen ihmisten viestintä ja kommunikaatio nojautuu muistiin. Ellei ole muistia, asiat eivät voi saada merkityksiä. Jyväskylän yliopiston semiotiikan kurssilla 15.1.-17.1.2020 professori Peeter Torop antoi meille esimerkin muistamisesta, merkityksistä ja omenasta. Jos kerron omistavani omenan, riippuu ymmärretyksi tuleminen kontekstista ja toisten ihmisten muistista. Tämä esimerkki toimii paremmin englanninkielellä. *"I'm eating an apple". "I'm writing my thesis with Apple."* Molemmissa on käytössä sama sana, mutta merkitys muuttuu kontekstin myötä. (Toorop, *Optional Specialization Course*, 2020.) Toisen suomenkielinen esimerkki on sana kuusesta. Kuusi voi tarkoittaa numeroa, tai vaankappaletta (kuuta) tai puulajia.

Professori Peeter Torop totesi ilmiöstä, kuinka sama teksti voi olla olemassa erilaisilla tavoilla erilaisissa elämäntilanteissa. Erilaiset sukupolvet voivat lukea omalla tavallaan tekstin. On jopa mahdollista, että sama henkilö lukee tietyn tekstin erilaisella tavalla erilaisessa ikävaiheessa. Tekstissä voi olla useita kerroksia. (Toorop, *Optional Specialization Course*, 2020.) Teen omiin havaintoihini perustuvaa tutkimusta aiheesta. On mahdollista, että pitkän ajanjakson jälkeen analysoisin kirkkotekstiilejä toisin. Minulla on lukijana valta päättää, miten luen semioottista viestiä. Tulkintaani ohjaa myös kristillinen kulttuuri ja kieli minkä sisällä olen kasvanut.

2.3 Paikkakokemus

Humanistinen maantiede on tieteellinen suunta, joka on kehittynyt varsinkin 1970-luvulla, ja saanut tukea eksistentialismista ja fenomenologisesta tutkimuksesta (Häkli, 1999, s. 78–79). Merkittävä alan tutkija on maantieteilijä Yi-Fu Tuan. Tuanin

artikkelissa "Paikan taju: aika, paikka ja minuus" hän kuvaa paikankokemista, paikankokemisen pysyvyyttä, paikkakokemuksen merkitystä taiteessa ja kodin merkitystä. Paikkakokemukseen liittyy ihmisen oma kokemus tilasta. Mitä merkityksiä hän tilalle antaa ja kuinka hän tulkitsee tilaa. (Häkli, 1999, s.78–79.) Tuan kirjoittaa artikkelissaan "*inhimillisestä pysyvyyden tarpeesta*" (Tuan, 2006, s.19). Paikkakokemuksessa tilan hidas muutostahti tuo pysyvyyden tunteen. Luonnonmuodostelmat, kuten järvet ja vuoret, voivat olla esimerkki tästä pysyvyydestä. Samoin myös rakennettu ympäristö saattaa pysyä samankaltaisena. (Tuan, 2006, s. 15.) Hyvä esimerkki tästä rakennetun ympäristön säilymisestä samankaltaisena on vuosisatoja vanha kirkkorakennus. Kirkkorakennukseen ei välttämättä tarvitse päteä tämä nykyhetken nopea muutostahti, vaan se saattaa pysyä samankaltaisena, ikään kuin miltei iättömänä rakennettuna ympäristönä, sukupolvelta toiselle.

Tähän nykyaikaan kuuluu nopea muutostempo rakennetussa ympäristössä. Sen lisäksi, että tila saattaa muuttua nopeasti, myös ihminen tilan kokijana käy lävitse elämänsä aikana muuttua vanhenemisen myötä. Tuanin mukaan vakiintuneempi suhtautuminen paikkojen kokemiseen tulee ihmiselle kypsässä aikuisiässä. Kypsään aikuisikään liittyy myös kokemus siitä, että itselle merkitykselliset, tunteita herättävät paikat nähdään vakaina. Tällä tavalla näiden emotionaalisten tilojen kokeminen pysyvinä tukee myös kypsää aikuista minuutta. Vakaa emotionaalisten tilojen kokeminen ja kypsän aikuisiän minuuksella ovat ikään kuin "*sulautuneet toisiinsa*". (Tuan, 2006, s. 16.) Ihmiselle kaikista merkityksellisistä paikka on koti, jonka merkityksellisyys laajenee vielä kohtaamaan kotiseutua (Tuan, 2006, s.18–19). Toisaalta nykyaikana ihminen liikkuu myös paljon, ja koti ei välttämättä sisällä enää niin suurta vaikutusvaltaa ihmisen elämässä. Tuan esittääkin, että "*ylenmääräinen liikkuvuus*" voi kuormittaa mielen terveyttä. Kodin suoma kokemus pysyvyydestä ei samalla tavalla enää toteudu. (Tuan, 2006, s.27.) Toisaalta Tuan toteaa modernin ihmisen kokevan myös tilat eri tavalla kuin aiemmat sukupolvet. Moderni ihminen kulkee pois oman kotiseutunsa ääreltä pitkiäkin matkoja, eikä matkojensa aikana menetä yhteyttä omaan minuuteen tai paikantajuun. Samalla myös eksoottisten paikkojen pysyvyys, kuten luonnonmuodostelmat ja iättömät rakennukset, vahvistavat minuudentajuntaa. Vierailtaviin kohteisiin voi liittyä myös tunne siitä, kuinka niidenkin on tärkeä "*pysyä loukkaamattomina*". (Tuan, 2006, s. 28.)

Kirkkorakennukset pysyvinä maamerkkeinä ja kulttuuriympäristön muodostajina ovat usein melko vakiintuneita rakennetun ympäristön elementtejä. Samalla ne voivat olla ovat paikankokijan kotiseudulla sulautuneet ihmisen kokemukseen kodista. Samoin pysyvinä rakennettuina ympäristöinä ne vahvistavat vierailijalla pysyvyyden tunnetta. Olemalla vakiintuneina ympäristön muodostajia ne ovat yhteydessä myös oman kypsän aikuisiän minuuden kokemiseen. Vanhat, iättömät kirkkorakennukset tukevat paikkakokemuksen pysyvyyttä.

Kaikki kokemukset tilaan eivät ole samanlaisia. Tilaan voi kuulua topofilisten, positiivisesti koettavien tunteiden sijaan, myös topofobisia tunteita, jotka ovat negatiivisia kokemuksia tilasta. Topofobisissa tunteissa voi olla jopa uhan tuntua. (Tuan, 2006, s. 16.) Turvallisempi tila puolestaan on lähtökohtana sellaiseen ympäristöön tai tilaan, jossa on huomioitu periaatteet, mitkä lisäävät ihmisessä turvallisuuden tunnetta, esimerkiksi syrjimättömyyden periaatteet ja häiritsevään käytökseen reagoiminen (Suomen YK-liitto, Turvallinen tila, 2022). Kirkollisessa kontekstissa turvallisen tilan periaatteita voidaan soveltaa esimerkiksi hengelliseen väkivaltaan puuttumisessa.

Paikankokeminen voi laajentua koskettamaan myös taidetta. Maalaus tai valokuva saattaa tarjota sellaisen synteettisen kokemuksen, että katsoja ikään kuin uppoaa maalauksen tai valokuvan esittämän paikan kokemiseen. (Tuan, 2006, s. 20–21.) Tämä voitaisiin ajatella tapahtuvan esimerkiksi kirkkorakennuksissa sijaitsevien alttaritaulujen kautta, jotka usein kuvaavat jotain Kristuksen elämänvaiheita. Katsoja saattaa alttaritaulua katsoessaan uppoutua myös ympäristöön, jota taulussa on kuvattu. Jumalanpalveluksissa musiikin ja tarinoiden kautta kirkkorakennukseen tulee läsnä Raamatun kertomuksen ympäristöt.

Satu Kohon *Kulttuuriympäristön tutkimuksen* verkkoluennolla käsiteltiin paikan kokemiseen liittyviä elementtejä. Elementtejä ovat yhteisön arvot ja asenteet, havaitseminen ja toiminta, paikan fyysiset ominaisuudet ja henkilökohtaiset merkitykset. Kaikkeen näihin kytkeytyy valta.

Kaava 1 Muistiinpano Satu Kohon kaaviosta (Koho, *Kulttuuriympäristön tutkimuksen verkkoluento*, 2019).

3 AINEISTO JA METODIT

Tutkielmassa olen ”elävän kokemuksen äärellä” (Toikkanen & Virtanen, 2018, s.67). Tutkin Kangasniemen kirkkotekstiilejä perustuen omiin havaintoihini. Semioottisessa kuva-analyysissä minun omat havaintoni ja tulkintani ilmiöstä ovat keskiössä, siksi tutkielmassa on merkityksellistä peilata tutkijan lähtökohtia tulkita Kangasniemen kirkkotekstiilien merkityksiä. Käsittelen alaluvussa 3.2 uskonnollista, paikallista ja taiteellista positiotani suhteessa Kangasniemen kirkkotekstiileihin. Kirkkotekstiilit ovat kirkollista esineistöä, joten tulkitsen niitä myös siinä kontekstissa; osana kristillistä uskoa, kulttuuriperintöä ja kieltä. Paikkakuntana toimii Kangasniemen kunta Etelä-Savossa. Kirkkotekstiileillä on käyttötarkoitus, mutta silti ne ovat myös taide-esineitä.

3.1 Multimodaalinen aineisto

Minulla on käytössä multimodaalinen aineisto. Tutkielmassa kuvat ovat lomittain esillä varsinaisen tekstin kanssa. Tutkielmani aineisto koostuu muun muassa varsinaisista tekstiileistä, haastattelusta sekä kirkon käyttöönottojuhlasta. Osa aineistosta on visuaalista, osa äänitteitä ja osa kirjallista.

Aineistoni koostuu seuraavista osista:

- Kangasniemen kirkon kirkkotekstiilit (valokuvat)
- Uusi Kirkkoraamattu 1992
- Kangasniemen kirkon käyttöönottojuhla (video)
- Helena Vaarin haastattelu (äänite)
- Helena Vaarin verkkosivut
- Kangasniemen seurakunnan verkkosivut

- Helena Vaarin sähköpostitiedotteet

Näistä aineistoista keskeisiä ovat Kangasniemen kirkon kirkkotekstiilit ja niistä otetut valokuvat, Kirkkoraamattu 1992, Kangasniemen kirkon käyttöönottojuhla ja Helena Vaarin haastattelu.

3.2 Kulttuuriperinnön paikka ja aika

Tutkielmani perustuu minun omiin havaintoihini tutkittavasta ilmiöstä. Tutkimustavassa reflektiivisyys on tärkeää: siinä huomioin kirkkotekstiileihin sekä omiin tulkintoihini liittyvää kontekstisidonnaisuutta, ja tuon sen näkyväksi. Minulla on omat lähtökohdat tulkita Kangasniemen kirkkotekstiilejä. Olen elänyt koko ikäni kristillisissä yhteisöissä tai läheisessä yhteydessä niihin (Suomen evankelis-luterilainen kirkko ja Suomen Helluntaikirkko), olen kuvataiteilija sekä olen kotoisin Kangasniemeltä, ja tälläkin hetkellä asun osittain paikkakunnalla. Minulla itselläni on monitasoinen suhde Kangasniemen kirkkotekstiileihin: aluerajaus, uskonnollinen ulottuvuus, sekä taiteen tekeminen ovat kaikki merkittäviä asioita myös omassa elämässäni.

Vaikka kyseessä on liturgisia esineitä, ei taidetta voida sivuttaa kirkkotekstiilien tutkimuksessa, eli taiteeseen liittyvät ulottuvuudet ovat yksi tekstiilien kielestä. Kieli on myös kontekstisidonnaista. Se on johonkin tiettyyn historialliseen aikakauteen sidottua. (*Rannikko & Rannikko, 2021, s.61.*) Kirkkotekstiilejä tutkiessa teen kristinuskon merkkijärjestelmän ja sisältöjen sisällä tapahtuvaa tulkintaa, sillä tähän kontekstiin tekstiilit ovat syntyneet ja siinä ympäristössä ja kirkkorakennuksen yhteydessä niitä tulkitaan. Kirkkotekstiilit ovat myös tehty tilaustyönä juuri Kangasniemen kirkkoon, joten aluerajauksella on ollut merkitys jo tekstiilien syntyprosessista lähtien.

Minulla on suhde Kangasniemeen alueena, kristilliseen kulttuuriin ja taiteen tekemiseen, joten tämän takia tutkielmaa tehdessäni joudun yhä uudelleen kysymään itseltäni, millaista on tutkia kokemuksellisesti tätä aihealuetta? Miten siihen vaikuttavat nämä aiemmin mainitsemani tekijät? Kangasniemen kirkon uusissa kirkkotekstiileissä on kirkollisia, paikallisia ja taiteellisia merkityksiä, joten niiden tulkinnassa on oleellista miettiä millaisissa kontekstisidonnaisuuksissa ne parhaillaan ovat ja millaisesta positiosta käsin minä itse teen niistä semioottista kuva-analyysia. Kristillinen tulkintani perustuu sellaiseen uskonnolliseen kielimaailmaan ja merkitystodellisuuteen, mitä olen sattunut maallikkona sattumanvaraisesti kuulemaan sekä evankelis-luterilaisen että helluntailaisen yhteisöjen yhteydessä. Minulla ei ole teologista koulutusta, enkä ole käynyt myöskään mitään muutakaan kurssimuotoista koulutusta Raamatun sisällöistä ja merkityksistä.

Näiden lähtökohtien kautta totean, että kristillisten merkitysten avaaminen oman kokemuksellisuuteni kautta ovat semioottisessa kuva-analyysissä läsnä. Tulkitsen Kangasniemen uusia kirkkotekstiilejä omasta kokemuksestani käsin. Taiteen ja uskonnon lisäksi pohdin myös kysymystä, millä tavalla kokemusmaailmani syntyneenä ja osittain nykyisenäkin kangasniemeläisenä näkyy tutkielmassa. Taustalla vaikuttavat paikkakokemukseni, oma kristillinen taustani sekä taiteilijuuteni. Kaikkia näitä voi hyvin soveltaa laajemminkin tämän tyyliin tutkimukseen, jossa henkilökohtainen tulkintani saattaa kertoa jotain yleisemmästä kokemuksesta.

Osittain minua semioottisen kuva-analyysin tekijänä ohjaa myös käsitys taiteen erityislaatuisesta luonteesta. Jo taiteen tekeminen ja kädentaidot ovat henkisesti syviä prosesseja, joissa itse koen *"pyhyden"* läsnäolon. Uskon, että vaikka kädentaitaja tai taiteilija eivät olisi mitenkään *"uskonnollisia"* tai *"henkisiä"*, he luultavasti kokevat taiteen tekemisen ja luovuuden erityislaatuisena kokemuksena ja prosessina, joka erottaa heidät arjesta. Jokainen voi määritellä tämän prosessin haluamallaan tavalla, mutta minulle taiteen tekeminen ja luominen ovat usein hengellisiä tai henkisiä prosesseja. Tätä luovuuden hengellistä prosessia on tutkinut muun muassa teologian tohtori Riikka Mylly, joka väitteli käsitöistä arjen uskonnon ilmentymänä (*Pohjalainen, Riikka Mylly väitteli teologian tohtoriksi käsitöistä naisten arjen uskontona: "Käsitöiden tekemisessä on usein kyse hyvän tekemisestä muille"*, 2023).

Kuvataiteilijana ajattelen, että taide synnyttää emootioita. Tunnistan hetkiä, jolloin elokuva on puhutellut minua avartamaan ajatusmallejani, tai musiikki liikuttanut minut kauneudellaan kyyneliin tai kaunis maisema on antanut minun tunnemaailmalleni enemmän tilantuntua. Näissä aiemmin kuvatuissa tapauksissa taide on synnyttänyt paitsi suhdetta ulkopuolelle, myös lujittanut suhdetta sisäiseen maailmaan ja synnyttänyt uudenlaisia ajatuksia. Taiteessa sisäiset prosessit etsivät väyliä tulla todellisiksi ja näkyviksi itsellemme ja jossain tapauksissa myös muille. Sekä taiteen tekijän, että taiteen vastaanottajan valta on luopua hetkeksi arjen todellisuudesta ja luoda yhteyttä itseensä. Taide kertoo paitsi ulkoisesta, myös sisäisestä todellisuudestamme. Kuvataiteilijana oma tulkintani on, että taide puhuu meistä itsestämme ja siitä, millaisia kokemuksia, ajatuksia ja tunteita meillä on. Kuten tutkielmassa kuvaan sitä, kuinka kirkko ja kirkkotekstiilit ovat kuin kuvastin, ajattelen, että myös taide on kuvastin. Taiteen kautta ajattelen, että voimme saada yhteyden sisimpäämme, ja siihen todellisuuteen, mikä on meille tärkeää, voisin itse jopa sanoa *"pyhää"*.

Mikäli teos päättyy jaettavaksi ja tulee nähdyksi muille, silloin taiteessa etsitään tapaa jakaa jotakin teoksen äärellä. Sisäinen tunteeni kuvataiteilijana on minulla usein etsivä. Etsin tietä toiseen todellisuuteen tai omaan sisäiseen maailmaani. Taiteessa en kulje useinkaan tuttuja väyliä päästäkseni uuden asian pariin. Taiteen olemus mielestäni uudistaa sisäisiä prosesseja, niin tekijänä kuin sen vastaanottajanakin.

Semioottisen kuva-analyysin tekijänä uskon voivani tuoda mukaan tutkielmaan syvyyttä, joka on muutakin kuin pelkästään minun henkilökohtaista kokemusmaailmaani, ja jossa näkyy paikallisuus ja klassisen kristinuskon sisällöt.

4 KIRKOLLINEN KULTTUURIYMPÄRISTÖ

4.1 Suomen evankelis-luterilainen kirkko

Luterilaisuus on saanut nimensä Martti (Martin) Lutherin mukaan. Saksalainen munkki ja raamatuntutkija Martti Luther otti kantaa 1500-luvulla katolisen kirkon aneiden väärinkäyttöön. Hän kirjoitti 95 teesiä, jotka hän lähetti muun muassa arkkipiispalle. Teeseissä arvosteltiin katolisen kirkon käytäntöjä. Tästä sai alkunsa reformaatio, eli uudistus, jonka myötä useampi yhteisö irtaantui katolilaisuudesta ja ajan mittaan näitä yhteisöjä alettiin kutsumaan luterilaisiksi. Luterilaiset kristityt uskovat Jeesukseen Kristukseen ja tämän sovitustyöhön. Luterilaisilla on käytössä kolme uskontunnustusta, jotka ovat peräisin kristillisen kirkon ensimmäisiltä vuosisadoilta: Apostolinen uskontunnustus, Nikean uskontunnustus sekä Athanasiuksen uskontunnustus. (*Suomen evankelis-luterilainen kirkko, Mitä on usko?, 2023.*)

Suomen evankelis-luterilainen kirkko on Suomen suurin kirkkokunta. Alkuvuodesta 2020 Suomen väestöstä kirkkoon kuuluu noin 68,7 %. (*Suomen evankelis-luterilainen kirkko, Jäseninfo, 2020.*) Kirkollinen kulttuuriperintö ei kosketa kuitenkaan pelkästään kirkon entisiä ja nykyisiä jäseniä. Suomessa evankelis-luterilaisen kirkon merkitys yhteiskunnassa on voimakas ja näkyvä. Esimerkiksi kristilliset juhlapyhät rytmitävät vuoden kierron ja diakoniatyö on merkittävä osa vähävaraisten huoltoa. Kirkot ja hautausmaat ovat usein ovat myös keskeisiä maamerkkejä sekä kaupunki- että maaseutumaisemassa.

4.2 Kirkkorakennus

Suomen evankelis-luterilaisessa seurakunnassa kirkkorakennus vihitään kirkolle tarkoitettulla vihkikaavalla, jolloin rakennuksesta tulee kristinuskon Jumalalle pyhitetty. Vihkimisen jälkeen kirkkoa voi käyttää vain sen pyhyyteen soveltuvilla tavoilla. (Tammi, *Kenen kirkko? Uskonnollisen kulttuuriperinnön muuttuvat merkitykset -seminaari*, 2020.) Kirkkotaide ja esineistö, johon kuuluvat myös kirkkotekstiilit, ovat olennainen osa kirkkoa. Kirkkotekstiileillä on liturgisia, rituaalisia ja symbolisia merkityksiä. Ne ilmentävät osaltaan kirkkovuoden erilaisia vaiheita. Kirkkovuosi jäsentää jumalanpalveluselämää ja kristillisiä juhlapyyhiä. (Suomen evankelis-luterilainen kirkko, *Kirkkovuosi*, 2023.)

Modernissa uskonnollisuudessa kirkkorakennuksessa pääasiallisesti suoritetaan jumalanpalveluksia. Samalla kirkkorakennus, kirkkotaide ja esineistö itsessään kertovat uskosta näkymättömään ulottuvuuteen, joka on havaintojen ja aistien ulkopuolella. Kirkot, kirkkotaide ja esineistö ovat uskon ilmentymiä. Suomen evankelis-luterilaisen seurakunnan kirkkorakennuksen käyttö ei ole vain jumalanpalvelukseen rajoitettu, vaan sitä voi käyttää soveltaen erilaisiin muihin tapahtumiin ja toimintoihin, mikäli ne ovat kirkkorakennuksen arvolle sopivia. Popmuusikko Antti Tuisku julkaisi vuonna 2020 *”Valittu Kansa”*-albumin, jossa hän käsitteli uskon ja uskonnollisuuden teemoja. Helsingin seurakunta katsoi, että populaarimusiikilla uskon teemojen käsitteleminen ja kommentoiminen oli soveltuva vihityn kirkkorakennuksen arvolle. Se mahdollisti *Valittu Kansa* -striimikonserttin esittämisen Johanneksenkirkossa kesäkuussa 2020. Konsertissa popmuusikko Antti Tuiskua haastatteli piispa Teemu Laajasalo. (MTV Uutiset, *Mihin kirkon tiloja saa käyttää? Kaksi kirkkoherraa kertoo nyt, miksi antoivat luvan pop-keikalle ja mielenosoitukselle*, 2023.)

Jyväskylässä luterilainen seurakunta osallistui syyskuussa 2022 Valon kaupunki -valofestivaaleille, jolloin kaupunginkirkossa ja Taulumäen kirkossa oli musiikkia ja mediataidetta esillä (Jyväskylän seurakunta, *Valon kaupunki kirkoissa – Jyväskylän seurakunta kutsuu elämyksiin Kaupunginkirkossa ja Taulumäellä*, 2023). Tampereen seurakunnan Vanhassa kirkossa on vuodesta 2020 lähtien toiminut agnostikkoklubi, joka koostuu artistivieraiden haastattelusta ja esiintymisistä. (Korhonen, *Tampereella Agnostikkoklubi kannustaa kysymään, onko Jumalaa olemassa*, 2023.) Agnostikko tarkoittaa selkeää henkilöä, joka ei väitä tietävänsä onko jumalaa olemassa vai ei. (Suomen evankelis-luterilainen seurakunta, *Agnostisismi*, 2023.) Nämä muutamat esimerkit kertovat kirkkorakennuksen ajankohtaisesta käytöstä. Kirkko synnyttää aktiivisesti uutta kulttuuriperintöä säilyttäen ja vaalien samalla uskon teemoja.

4.2.1 Kangasniemen kirkko

Kuva 1 Kangasniemen kirkon sisäänkäynti

Kangasniemi sijaitsee Etelä-Savon kunnassa. Kangasniemen vaalea 1800-luvun puukirkko sijaitsee Puulaveden läheisyydessä kirkonkylän lähetyvillä. Paikkakunnalla on ollut kolme Suomen evankelis-luterilaisen seurakunnan kirkkoa, joista ensimmäinen rakennettiin vuonna 1659. Ensimmäinen kirkko oli Nisius Martinpoika Färtingin käsialaa. Kirkko mätäni käyttökelvottomaksi. Toisen kirkon valmistumisesta ei ole tarkkaa tietoa. Rakentamisen arvellaan alkaneen vuonna 1754. Toista kirkkoa kohtasi tuhopoltto. Kolmas, nykyinen kirkko, on rakennettu vuonna 1814. Kirkonrakentajana toimi Matti Salonen. (*Kangasniemen seurakunta, 2014.*) Vuonna 2020 Kangasniemen kirkon remontin toinen osa valmistui. Kirkkoremontin yhteydessä erillishankkeeksi otettiin uusien kirkkotekstiilien tilaaminen tekstiilitaiteilija ja käsityömestari Helena Vaarilta. (*Tolvanen, Kangasniemen seurakunnan käyttöönottojuhla, 2021.*)

Seurakunta tilasi myös keraamikko Katja Hepo-ojalta kastemalja (*Liite 1*). Katja Hepo-ojan tekemä kastemalja on muodoltaan kahdeksansakarainen kukkanen, joka muistuttaa lumpeenkukkaa. Kastemaljassa on kaksi kerrosta, neljä sakaraa sisällä ja toiset neljä ulkopuolella. Yhdessä ne muodostavat sisälle kuvion rististä. Kastemalja on valkoinen, joka liturgisena värinä kuvaa puhtautta ja viattomuutta, mutta samoin myös iloa ja kiitosta. Keraamikko Katja Hepo-oja on tehnyt kastemaljan käsityönä. (*Hepo-oja, Kangasniemen seurakunnan käyttöönottojuhla, 2021.*) Lumpeenkukka soveltuu

hyvin kasteen teemaan vedestä, mutta samalla se muistuttaa paikallisuudesta; Kangasniemeä ympäröivästä Puulavedestä.

Kuva 2 Kangasniemen kirkko ja vihreät kirkkotekstiilit.

Kuva 2 on yleiskuva Kangasniemen kirkon alttarista. Alttaritauluna on Berndt Abraham Godenhjelmin teos vuodelta 1851, joka on nimeltään ”Jeesus ottaa jäähyväiset äidiltään”. Alttaritaulu on konservoitu 1980-luvun lopussa Valamon luostarissa. (Kangasniemen seurakunta, 2014.) Kuvassa on oikealla nähtävillä Hepo-ojan suunnittelema ja toteuttama kastemaalja. Kirkko on puettu vihreään liturgiseen sarjaan.

Kuva 3 Näkymä kirkon portailta. Puulavesi pilkkottaa näkymässä.

4.3 *Paramentit* eli kirkkotekstiilit

Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkkotekstiilit eli paramentit ovat kirkollista kulttuuria, jossa niillä on perinteinen palvelustehtävä. Paramentit ovat itsenäisiä taiteoksia käyttötarkoituksestaan huolimatta. Kirkkotekstiilitaiteilijat ovat aikalaistaitelijoita, ja nykyhetken taiteilijoina heidän kirkkotekstiilinsä ovat myös nykytaidetta. Kirkkotekstiilit ovat elävää perintöä aikalaisteoksina, jotka samalla kertovat jotain nykyhetkestä, kun kantavat traditiota ja toimivat palvelustehtävässä. Niiden palvelustehtävänä on tuoda näkyväksi kristillisen uskon sisältöjä ja merkityksiä sekä tuoda esille kirkkovuoden kulkua (*Lempiäinen, 1988, s. 30–31*). Tekstiilit ovat itsessään jo symboleita, mutta sen lisäksi kirkkotekstiilit saattavat sisältää kristillistä symboliikkaa, jonka pitää olla yhteneväinen tekstiilin oman symboliikan kanssa (*Lempiäinen, 1988, s. 30*). Kirkkotekstiilitaiteilijat voivat nykytaiteen keinoin etsiä tapoja, miten tuovat tekstiileihin kirkollista symboliikkaa. Ne ovat osa kirkon rituaalista perintöä ja uskon teemojen ilmentämistä.

Kirkkotekstiilit symboloivat sitä missä vaiheessa kirkkovuosi on menossa. Symboliikka ilmenee tekstiilien väreissä. Liturgisia sarjoja kirkossa on 5–6 kappaletta. Kirkolla voi olla sekä sininen että violetti liturginen sarja, tai näistä vain toinen käytössä. Värejä ovat: valkoinen, punainen, violetti, sininen, vihreä ja musta. Yhtäaikaaisesti kirkossa on käytössä aina yksi liturginen värisarja. Valkoinen liturginen sarja on esillä

suurina Kristus-juhlina, muun muassa pääsiäisenä ja jouluna. Se symboloi iloa ja puhautta. Tätä väriä voidaan käyttää kaikissa kirkollisissa toimituksissa, kuten häissä, hautajaisissa ja kasteessa. Esimerkiksi hautajaisiin se soveltuu siten, että se symboloi ylösnousemusta. (*Lempiäinen, 1988, s.31.*) Värinä valkoinen juhlistaa ja iloitsee (*Huopainen et co, 2013 s.145*). Punainen liturginen väri symboloi Pyhää Henkeä, Kristuksen todistamista ja uskoa. Se on lisäksi tulen ja veren väri. Sitä käytetään muun muassa helluntaina ja kaikkina marttyyrien muistopäivinä. Kirkollisissa toimituksissa väri sopii kasteeseen ja vihkimiseen, sillä punainen on myös perinteinen rakkauden väri. (*Lempiäinen, s. 31.*) Violetti ja sininen väri liittyvät paastonaikaan ja katumukseen. Sininen on myös Neitsyt Marian väri. Näitä värejä käytetään adventin (pieni paasto) ja laskiaisensa (iso paasto) jälkeisen paastonajan aikana. (*Huopainen et co, 2013 s.145.*) Kirkon arkikristillinen väri on vihreä. Se kuvastaa kasvua, kylvöä ja korjuuta. Väri muistuttaa toivosta ja Kristuksen opetuksista. (*Huopainen et co, 2013 s.145.*) Surua ja kuolemaa kuvastaa musta liturginen tekstiili, jota käytetään pitkäperjantaina. Pitkäperjantai on Kristuksen kuoleman muistopäivä, jolloin ei vietetä ehtoollista. Tämän tähden mustiin kirkkotekstiileihin eivät kuulu messukasukka eikä kalkkiliina. (*Huopainen et co, 2013 s.145.*)

Kirkkotekstiileihin kuuluvat alttarivaate eli antependium, kalkkiliina, kirjaliina, lukupulpetinliina, messukasukka ja stoola. Antependium peittää alttarin etuosan. Kalkkiliinalla peitetään ehtoollismalja. Kirjaliina sijaitsee saarnastuolin kirjatelineessä. Messukasukka on ehtoollisjumalanpalvelusta toimittavan papin vaate. Stoola on pitkä ja kapea tekstiili, joka asetetaan riippumaan pään ympäriltä eteen. Stoola on käytössä kaikissa liturgisissa toimituksissa. (*Huopainen et co, 2013, s. 146–154.*) Samaan aikaan kun kirkkotekstiilit ovat kytköksissä kirkolliseen perintöön ja kulttuuriin, ovat ne myös konkreettisia käyttö- ja taidetekstiilejä toimien samalla osana kirkollista esineistöä. Paramentit eivät ole ainoastaan koristamassa kirkkoa, vaikka siihenkin ne erinomaisesti soveltuvat olemalla itsenäisiä taideteoksia. Kirkkotekstiilit ovat kuitenkin myös käytössä jumalanpalveluksessa ja pappien asussa. (*Sarantola, 1988, s.14–15.*) Vaikkakin kirkkotekstiilit liittyvät vahvasti rituaaleihin ja ovat näin osa kirkollista rituaalista esineistöä, kokee tekstiilitaiteilija Helena Vaari, etteivät ne ole kuitenkaan kirkon jatkumoa, vaan omia, itsenäisiä teoksia (*Vaari, haastattelu, 2020*). Itsenäisinä teoksina kirkkotekstiilit sulautuvat osaksi kirkollista perintöä ja rituaalia tuoden samalla näkyväksi aikalaistaiteilijoiden näkökulmia.

4.3.1 Tekstiilitaiteilija ja käsityömestari Helena Vaari

Haastattelin tekstiilitaiteilija Helena Vaaria hänen työhuoneessaan joulukuussa 2020, jolloin hän kertoi myös omasta polustaan kirkkotekstiilien pariin. Tekstiilitaiteilija Helena Vaari on opiskellut tekstiilisuunnittelua suuntautumissalana kudonta 1980-luvulla Kuopion koti- ja taideteollisuusoppilaitoksessa. Opintojen aikana hän oli jo

kiinnostunut applikaatioiden tekemisestä ja ompelemisesta. Lopputyönään Helena Vaari teki Hollolan keskiaikaiseen kirkkoon kirkkotekstiilit, joissa käytti tekniikkana applikaatiota ja käsinkirjontaa. Nämä olivat hänen ensimmäiset kirkkotekstiilinsä. Tekstiilitaiteilijan ensimmäinen työpaikka oli kudottujen tekstiilien suunnittelijana, josta hän myöhemmin jatkoi omassa yrityksessä freelancerina. Vuonna 2017 Helena Vaari valmistui Raision ammattikoulusta käsityömestariksi (taideteollisuusalan erikoisammattitutkinto). Tekstiilitaiteilija kokee, että hän on oppinut työn kautta ja tekemällä parhaiten oman alansa. Hänen työskentelynsä lähtee ideasta, jota hän kuvastaa tekemisen ytimeksi. Idean jälkeen työ jalostuu kankailla ja langoilla. Teos elää työskentelyn mukana. (Vaari, haastattelu, 2020.)

Hollolan keskiaikaisen kirkon kirkkotekstiilien parissa työskennellessään hän löysi kirkkotekstiileihin sopivan työskentelytekniikan, joka kunnioittaa keskiaikaista tapaa tehdä kirkkotekstiilejä. Kirjonta on kirkkotekstiilien tekemisen perinteinen tapa. Helena Vaari tekee teoksensa taidekirjomalla ompelukoneella. Hänen tekniikkansa inspiraationa ovat keskiaikaiset työt. Valmistumisen jälkeen Helena Vaari oli neljä vuotta mallisto- ja kuosisuunnittelijana Marja Kurki Oy:llä, mutta pikkuhiljaa hän siirtyi omaan yritykseen, minkä kautta hän tekee taidetekstiilejä, kirkkotekstiilejä ja järjestää näyttelyitä. (Vaari, haastattelu, 2020.)

Helena Vaari kuvaa kirkkotekstiilien suunnittelun olevan hyvin vaativaa työtä, jossa pitää huomioida monenlaisia asioita. Kirkkotekstiilit ovat sekä käyttö-, että taidetekstiilejä. On tärkeää, että käytössä on hyvät ja kestävät materiaalit, eli laadukkaat kankaat ja langat. Hyvät materiaalit takaavat kestävyuden vuosikausiksi. Kangasniemen kirkkotekstiilejä huolletaan ja puhdistetaan ja niiden onnistunut säilyttäminen pitää ottaa huomioon. Alttarivaatteen koko on 90 cm * 180 cm, eli se on iso tekstiili. Alttarikangasta ei voi taitella, eikä voi laittaa rullalle. Kankaalle pitää olla oma laatikosto, jossa se lepää vaakatasossa. Kangasniemellä asia otettiin huomioon ja arkkitehti suunnitteli kankaille laatikoston. (Vaari, haastattelu, 2020.) Helena Vaari kuvailee useassa yhteydessä taidekirjontaa maalaamiseksi langalla kankaaseen. Taidekirjonnalla saa aikaan kolmiulotteisia pintoja.

Matka Kangasniemen kirkkotekstiilien toteuttajaksi ja suunnittelijaksi oli pitkä. Ensimmäinen yhteydenotto kirkkotekstiileistä Helena Vaariin otettiin jo vuonna 2012, jolloin tekstiilitaiteilija kävi paikkakunnalla, teki luonnoksia ja antoi tarjouksin. Projekti kuitenkin tuolloin keskeytyi. Uusi yhteydenotto tuli vuonna 2015, jolloin Kangasniemen kirkon sakastissa tehtiin uudistuksia. Tälläkin kertaa projekti kuitenkin jäi toteutumatta. Vuonna 2018 tuli kolmas yhteydenotto, joka aloitti neuvottelut. Helena Vaari kävi kertomassa työstään Kangasniemeen työryhmälle, jossa myös kirkkoneuvoston jäseniä oli tilaisuudessa kuulemassa asiasta. Samaan aikaan ajoittui remontti kirkkorakennuksessa. Arkkitehtinä remontin yhteydessä toimi Tapani Kaukoniemi Oulusta. Remonttiin kuuluivat lämmityksen, rakenteen ja alttarialueen uusinta.

Aiempi alttari oli ollut väliaikainen. Tämän remontin yhteyteen liittyi kirkkotekstiilien hankinta. Tekstiilitaiteilija Helena Vaarin kokonaisprojekti Kangasniemen kirkon uusien kirkkotekstiilien parissa alkoi vuonna 2018. (Vaari, haastattelu, 2020.) Kangasniemen uudet kirkkotekstiilit valmistuvat vuosina 2019–2023.

4.4 Kangasniemen kirkkotekstiilien kulttuuriympäristö

4.4.1 Paikallisuus

Helena Vaarin työskentelytapaan kuuluu paikallisten ihmisten kanssa keskusteleminen, ympäristön valokuvaaminen ja paikan havainnointi. Kangasniemen kirkon kirkkotekstiilien yhteydessä Helena Vaari työskentelee seurakunnan kokoaman työryhmän kanssa. Työryhmä koostuu henkilöistä, joille Kangasniemi on kulttuuriympäristönä tuttu ja samoin paikkakuntaa on henkilökohtaisella tavalla koettu elettyinä tilana. Keskusteleminen on tärkeä vaihe kirkkotekstiilien parissa työskentelyssä, mutta varsinaisen suunnittelutyön tekee taiteilija. Työryhmä antaa tietoa paikkakunnasta, kirkosta, ihmisistä, asioista mitkä ovat paikkakunnalla tärkeitä, esimerkiksi paikkakunnalle sopivasta symboliikasta. Suunnitteluprosessin alkuvaiheessa Helena Vaari on avoin kaikelle tiedolle paikkakunnasta. (Vaari, haastattelu, 2020.)

Kangasniemen kirkkotekstiilit tuodaan osaksi elettyä tilaa, mutta samoin ne syntyvät eletyn tilan kokemisen pohjalta. Paikkakuntalaiselle tila ei ole neutraali paikka, johon vaikuttaisivat vain fyysiset ominaisuudet, havainnot ja tieto (tai uskomus) yhteisön arvoista ja asenteista. Paikkojen merkitykset syntyvät myös kokijan inhimillisyydestä. Elettyyn tilaan ihminen heijastaa omaa kokemus- ja tunnemaailmaa, kuin myös muistijalkia, toiveita ja pelkoja. (Koho, Kulttuuriympäristön tutkimuksen verkkoluento, 2019.)

Kappaleen alussa on kaavio siitä, millaiset asiat vaikuttavat eletyn tilan kokemiseen. Kangasniemen evankelis-luterilaisen seurakunnan kirkkotekstiilejä varten koottu työryhmä toimii paikallisuuden asiantuntijoina, Kangasniemen eletyn tilan kokijoina. Helena Vaarilla ei ollut ennakkokäsitystä tai kokemuksia Kangasniemestä ennen kuin häneen otettiin yhteyttä seurakunnan toimesta. Paikalliset toimivat tiedon- ja sisällöntuottajina siitä, millaisena heille asuinpaikkakunta välittyi elettyinä tilana. He voivat kertoa taiteilijalle sen, mitkä asiat paikkakunnalla ovat heille tärkeitä. Suunnittelutyön tekee kuitenkin taiteilija itse. (Vaari, 2020, haastattelu.) Satu Kohon kaaviosta haluan nostaa erityisesti vallan merkityksen. Kysymys vallasta on olennainen osa paikkakokemusta. Paikallisista koostuvan työryhmän kautta valta on ollut jaettava. Onko valta sitä kautta oleellinen, vai voidaanko ajatella, että työryhmä sai käyttä-

valtaa kollektiivisesti työskentelyssä. Paikkakokemukseen on kytköksissä Satu Kohon esittämät ominaisuudet, joista arvot ja asenteet näkyvät kristillisessä kontekstissa. Havaitseminen ja toiminta liittyvät tekstiilien käyttötarkoitukseen ja siihen, millä tavalla ne ovat aseteltu kirkkotilaan. Paikan fyysiset ominaisuudet antavat tilan teksteille.

4.4.2 Vertaukset, kielikuvat ja symbolit

Kangasniemen kirkon käyttöönottojuhlassa kirkkoherra Matti Tolvanen puhuu kielikuvista, vertauksista ja symboleista. Kristillisessä uskossa ja perinteessä, sekä sen ylläpitämisessä, vertauskuvallisuus on olennainen osa uskon harjoittamista. Raamatussa käytetään hyvin paljon symbolista kieltä. Samoin evankeliumeissa Jeesus Kristus käyttää itse vertauksia. Johanneksen evankeliumin alussa Jeesusta Kristusta kuvataan Jumalan Sanaksi.

Alussa oli Sana. Sana oli Jumalan luona, ja Sana oli Jumala. *Joh 1:1*

Minä olen se hyvä paimen. Hyvä paimen antaa henkensä lammasten edestä. *Joh. 10:11*

Minä olen viinipuu, te olette oksat. Joka pysyy minussa ja jossa minä pysyn, se kantaa paljon hedelmää; sillä ilman minua te ette voi mitään tehdä. *Joh. 15:5*

Kristillinen symboliikka on kirkollista ja osaltaan vakiintunutta merkkijärjestelmää. Esimerkiksi risti, ankkuri ja sydän ovat luterilaisille tuttuja merkkejä uskosta, toivosta ja rakkaudesta. Samoin Raamattu on täynnä kielikuvia, joita tekstiilitaiteilija on voinut hyödyntää omassa työskentelyssään. Raamatusta nousee erilaisia kertomuksia ja sisältöjä, jotka ovat nähtävissä kirkkoteksteilleissä. Kristillisessä kontekstissa on olemassa paljon vakiintunutta kieltä. Sen tunnusti sekä kirkkoherra Matti Tolvanen, että tekstiilitaiteilija Helena Vaari Kangasniemen seurakunnan käyttöönottojuhlassa. Matti Tolvanen käsittelee kirkkorakennusta ja sen esineistöä verraten niitä taivaan esikartanoksi. Samassa käyttöönottojuhlassa Helena Vaari kuvaa kristillistä symboliikkaa maailmanlaajuisesti kieleksi, jossa symboliikka on kristinuskon äidin kieltä.

”Nyt katselemme vielä kuin kuvastimesta, kuin arvoitusta, mutta silloin näemme kasvoista kasvoihin. Nyt tietoni on vielä vajavaista, mutta kerran se on täydellistä, niin kuin Jumala minut täydellisesti tuntee.” *1. Kor. 13:12*

”Täällä ajassa me koemme uskon salaisuuden siis kielikuvien, vertausten ja symbolien välityksellä. Me katselemme, kuten Paavali sanoo, kuin kuvastimesta.” *(Tolvanen, Kangasniemen seurakunnan käyttöönottojuhla, 2021.)*

Kirkkoherra Matti Tolvanen esittää, kuinka uskon mysteerit ovat todellisessa maailmassa koettavissa kielikuvien, vertausten ja symbolien välityksellä. Tässä on selvä viittaus semioottiseen tulkintaan, jota tulen tekemään luvussa 5

SEMIOOTTINEN KUVA-ANALYYSI KANGASNIEMEN KIRKKOTEKSTIILEISTÄ. Luvussa käyttämäni teksti on hengellistä tulkintaa, joten myös käyttämäni kieli ja ilmaisu ovat uskonnollisia.

5 SEMIOOTTINEN KUVA-ANALYYSI KANGASNIEMEN KIRKKOTEKSTIILEISTÄ

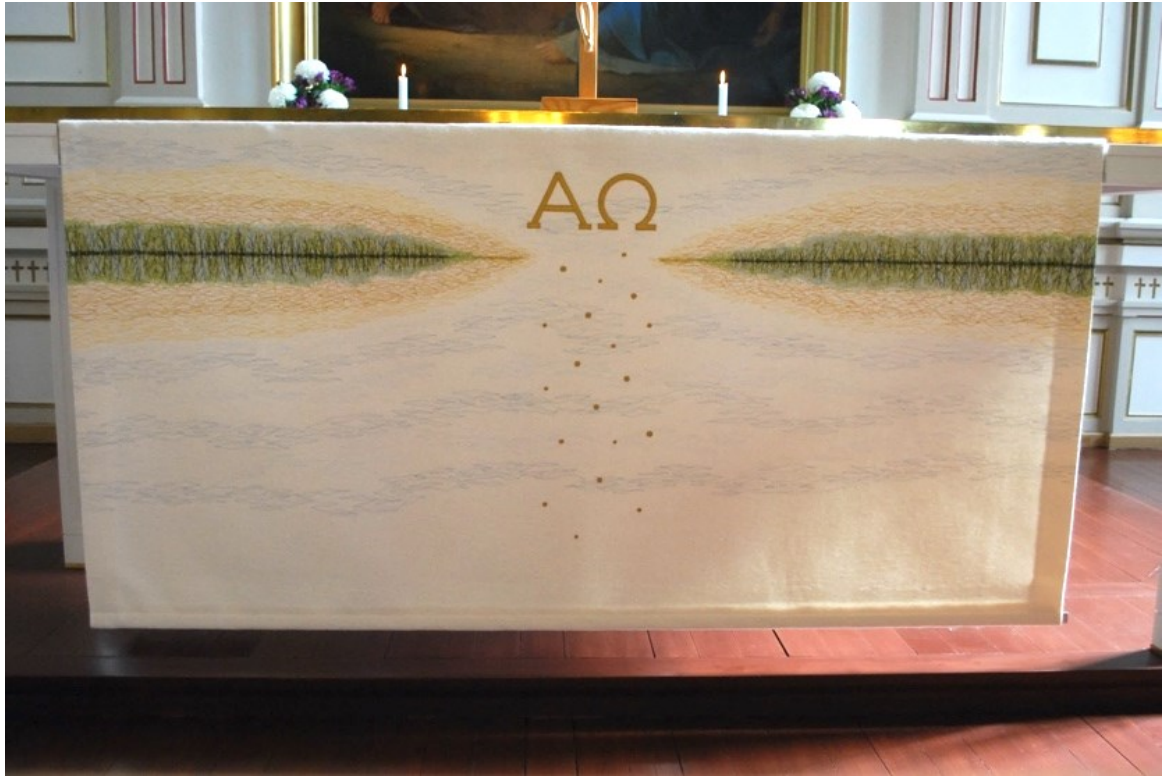
Teen semioottista kuva-analyysia Kangasniemen kirkon uusista kirkkotekstiileistä. Semioottisessa kuva-analyysissa asetan itseni viestin lukijaksi, ja analyysina toimivat minun antamani merkitykset Kangasniemen kirkkotekstiileille. Tulkitsen kirkkotekstiilejä multimodaalisesti useamman moodin kautta. Tulkintani syntyy kokonaisuudesta, jossa on läsnä taide, paikkakunta ja kristinusko.

Maisterintutkielmassa näkyvät kirkkotekstiilit ovat valokuvattu Kangasniemen kirkon ympäristössä. Valokuvat ovat minun arkistostani. Vierailin kahdesti Kangasniemen kirkossa katsomassa kirkkotekstiilejä. Jälkimmäinen vierailu oli keväällä 2023. Silloin kirkkotekstiileistä puuttuivat kolmesta sarjasta stoolat (valkoinen, violetti, musta) ja kahdesta kalkkiliinat (valkoinen, violetti), joten nämä tekstiilit jäivät pois myös semioottisesta kuva-analyysista.

Tapa, kuinka luterilainen kirkko ikään kuin puetaan erilaisiin liturgisiin väreihin, tuo minulle mieleen myös Raamatun symboliikan vaatteista. Eräs esimerkki tällaisesta vertauskuvallisuudesta tulee Ilmestyskirjasta (*Ilm. 7:9*), jossa kuvataan seurakuntaa iankaikkisuudessa puettuna valkeisiin vaatteisiin. Toinen esimerkki vaatteesta tulee Vanhan testamentin kertomuksesta Joosefista, joka sai isänsä silmien edessä miehisuusion, mikä ilmeni isän antaessa hänelle kauniin vaatteen (*1. Moos. 37:3*).

5.1 Valkoinen liturginen sarja: Kosketus iankaikkisuuteen

Valkoinen liturginen väri kuvaa iloa, kiitosta, puhtautta ja autuutta. Väri on käytössä isoissa kristillisissä juhlissa, kuten jouluna, ensimmäisenä adventtina ja pääsiäisenä. (*Hämeenlinna-Vanajan seurakunta, Kirkko vuosi ja liturgiset värit, 2023.*)

Kuva 4 Valkoinen alttarivaate

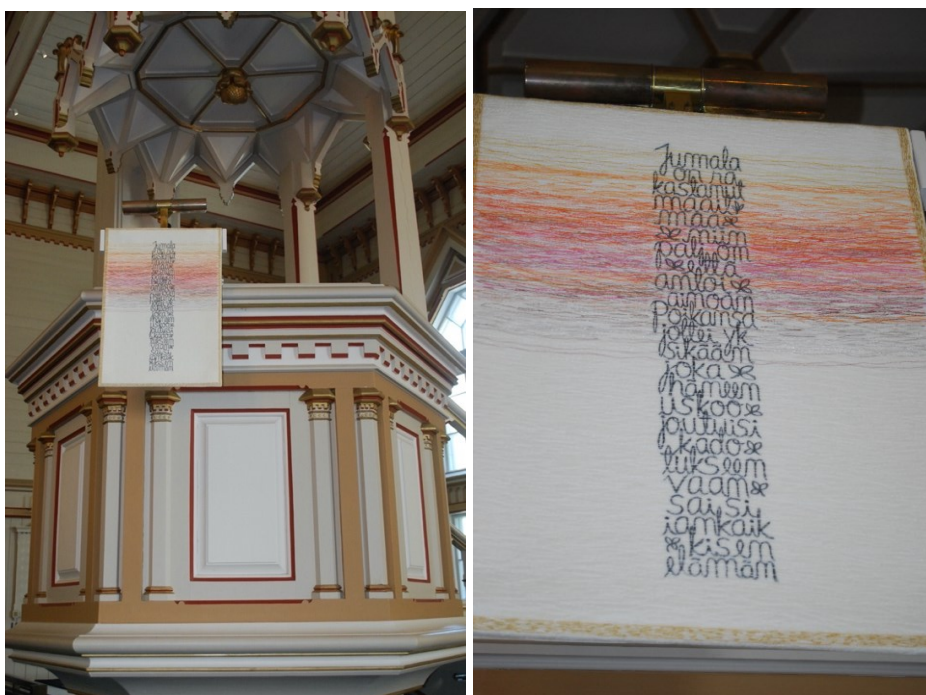
”Minä olen A ja O, ensimmäinen ja viimeinen, alku ja loppu” (Ilm. 22:13)

”(…) Minä, Herra, olen ensimmäinen, ja viimeistenkin keskellä olen sama.” Jesaja 41:4

”Kuninkaan tytär saapuu palatsiin kaikessa loistossaan, hänen vaatteensa ovat kullalla kirjotut.” Psalmi 45:13

Valkoiseen alttarikankaaseen on kirjottu rantaviiva ja sen heijastuma vihreillä puilla ja kultaisilla säkeillä. Tämän lisäksi alttarivaatteeseen on kirjottu sininen taivas ja sinistä järven pintaa. Tunnelma on rauhallinen, ja tuo mieleen aamun koittamisen, eli uuden päivän. Rantaviiva on avautunut keskeltä näyttäen alfa ja omega -symbolin, joka lepää äärettömän taustan taustalla. Rantaviivassa on vihreitä pintoja, jota ympäröi kultainen pinta. Helena Vaari kertoo sähköpostitiedotteessaan, kuinka vihreä kuvastaa elämää ja luontoa, ja kullanvärinen kirjonta kertoo Jumalan valosta ja Pyhän Hengen lahjoista. Alttarivaatteen keskellä sijaitsevat A ja O, ensimmäinen ja viimeinen, alku ja loppu. Tämä symboliikka on otettu Vanhan testamentin kirjoituksista sekä Ilmestyskirjasta. Jumalaa kuvataan alfaksi ja omegaksi, maailman aluksi ja lopuksi. Alfa ja Omega sopivat hetkiin, jossa kosketus iankaikkisuudesta on juhlallisuudessa läsnä: Jumalan Pojan syntymään maan päälle (1. adventti ja jouluku) ja Kristuksen ylösnousemukseen (pääsiäinen).

Alttarikankaassa on vaalean värin lisäksi kirjottuja kultaisia pisaroita. Kultaiset pisarat tuovat mieleen minulle psalmin 45, missä seurakuntaan liitetään hengelliset ominaisuudet. Kirkko on puettu valkeisiin väreihin ja kultaisiin pisaroihin, josta minulle nousi mieleeni psalmi 45:n jae 13. Tulkitsen itse jakeen niin, että seurakunta on puettu loistonsa, hengellisiin ominaisuuksiin. Seurakunta on puettu ylelliseen asuun ja loistoon, koska se on lähestymässä Kuninkaan (Jumalan) palatsia (länäoloa). Minulle Psalmi 45 kuvastaa kristittyjen erästä suhdetta Jumalaan. Ei vain Kristuksen morsiamena (aihe mitä käsittelen seuraavassa alaluvussa), vaan myös Jumalan lapsina, jossa myös hengelliset lahjat ovat läsnä. Minun tulkintani tästä kohdasta ei ole sekulaarinen ylellisyys, vaan kultainen puku kuvastaa ominaisuuksia, mitä Pyhä Henki antaa seurakunnalle. Pyhän Hengen hedelmiä ovat: *”rakkaus, ilo, rauha, pitkämielisyys, ystävällisyys, hyvyys, uskollisuus, sävyisyys, itsensähillitseminen”* (Gal. 5:22). Tämä tulkinta minulle nousi mieleeni sekä Helena Vaarin antamasta kommentista siitä, kuinka pisarat kuvastavat Pyhän Hengen lahjoja ja psalmin 45:n jakeesta 13, missä Kuninkaan tytär on puettu loistonsa, eli hengellisiin ominaisuuksiin.

Kuva 5 Valkoinen kirjaliina

”Jumala on rakastanut maailmaa niin paljon, että antoi ainoan Poikansa, jottei yksikään, joka häneen uskoo, joutuisi kadotukseen, vaan saisi iankaikkisen elämän.” Johanneksen evankeliumi 3:16.

Nämä kirjaliinat Helena Vaari on omalla käsialakirjoituksellaan kirjonut. Valkoiseen, suurien Kristus-juhlien liturgiseen väriin, on kirjottu niin sanottu pienoisevankeliumi. Tässä tekstissä kiteytyy seurakuntalaisille lyhkäisydessään se, mistä luterilaisessa

uskossa on kyse. Taustalla on myös aamuruskamainen väritys valkoisella pohjalla. Se tuo jälleen mieleen aamunkoiton. Teksti ja kirjoitut eriväriset säkeet yhdessä muodostavat kirjaliinaan myös ristin.

Kuva 6 Valkoinen lukupulpetinliina

Valkoisessa lukupulpetinliinassa on rauhalliset värit. Edustalla on kahdeksankulmainen ympyrä. Tämä ympyrä on kristillistä symboliikkaa, mikä kuvaa kahdeksatta päivää. Kahdeksas päivä kertoo ylösnousemuksesta. Kuusi ensimmäistä päivää ovat työpäiviä, seitsemäs päivä on lepopäivä ja kahdeksantena päivänä koittaa ylösnousemus. (Vaari, Kangasniemen kirkko, 2023.) Sama kahdeksankulmainen symboli on myös violeteissa kirkkotekstiileissä. Lukupulpetinliinan symboliikka sopii hyvin yhteen myös valkoisen alttarikankaan kanssa, jossa on alfa ja omega, alku ja loppu. Kokonaisuutena valkoisen liturgisen tekstiilin symboliikka puhuu luterilaisen uskon kulmakivestä: pelastuksesta Kristuksessa, iankaikkisesta elämästä ja Pyhän Hengen lahjoista. Sininen sävy lukupulpetinliinasta tuo myös mieleen kasteen.

Kuva 7: Valkoinen messukasukka edestä ja takaa.

Valkoisen messukasukan edessä on myös kahdeksankulmaisen ympyrän. Edessä on kahdeksankulmaisen ympyrän lisäksi myös puumainen, versova elementti, joka on samalla haararisti. Erityisesti tällainen puumainen elementti yhdistettynä valkoiseen liturgiseen väriin, tuo minulle mieleen elämän puun. Elämän puusta kerrotaan Raamatun 1. Mooseksen kirjassa sekä Ilmestyskirjassa.

Herra Jumala kasvatti maasta esiin kaikenlaisia puita, jotka olivat kauniita katsella ja joiden hedelmät olivat hyviä syödä, ja paratiisiin keskelle hän kasvatti elämän puun sekä hyvän- ja pahantiedon puun. (1. Moos. 2:9)

"Autuaita ne, jotka pesevät vaatteensa: he pääsevät syömään elämän puusta ja saavat mennä porteista sisälle kaupunkiin." (Ilm. 22:14)

Valkoisen messukasukan takana on viljankorsia, jotka muodostavat aurinkomaisen kuvion. Viljankorret muistuttavat elonkerjuusta, ja Jeesuksen sanoista Luukkaan evankeliumissa: *"Satoa on paljon, mutta sadonkorjaajia vähän. Pyytäkää siis herraa, jolle sato kuuluu, lähettämään väkeä elonkerjuuseen"* (Luuk. 10:2). Viljasta nousee useampikin Raamatun kertomus mieleen myös Vanhasta testamentista. Palaan takaisin Joosefin kertomukseen, missä hän kertoi veljilleen näkemästään unesta. Unessa hän näki

veljesten sitomien viljalyhteiden palvovan Joosefin tekemää lyhdettä. (1. Moos. 37:7.) Uni ennakoi kertomuksessa tulevaa, sillä monien vaiheiden jälkeen Joosef päätyi Egyptiin hallitsijaksi, ja hänen veljensä saivat häneltä viljaa avuksi, kun satokausi oli ollut kuiva ja nälänhätävä (1. Moos. 42:1–3). Kertomuksessa veljet eivät ensin tunnistanee Joosefia, mutta lopulta Joosef paljasti itsensä veljilleen (1. Moos. 45). Sitä ennen hän koetteli veljesten suhtautumista nuorempaan veljeen, Benjamiiniin (1. Moos. 44). Joosefin kertomuksesta nousee viljaelementtiin liittyen erityisesti se, kuinka vilja on ollut Raamatun kertomuksessa merkittävä elämän mahdollistaja. Maata on viljelty, ja vilja on tarjonnut ravinnon Raamatun kertomuksissa. Nälänhätää vastaan taisteltiin käymällä kauppaa viljasta. Vanhasta testamentista löytyy muitakin kertomuksia liittyen viljaan, esimerkiksi Ruutin rakkaus syttyi Boasiin hänen kerätessä tähkiä tämän viljapelloilla (*Ruutin kirja*). Vilja, ja sen ympärillä tapahtuva toiminta, on siis eräs elementti Raamatun tarinoissa.

5.2 Vihreä liturginen sarja: Jumala seurakunnan keskellä

Vihreä liturginen väri kuvaa kasvamista, elämänvoimaa ja myös toivoa sekä iankaikista elämää (*Hämeenlinna-Vanajan seurakunta, Kirkkovuosi ja liturgiset värit, 2023*). Väri on arkikristillisissä pyhissä käytössä.

Kuva 8 Vihreä alttarivaate

Vihreä alttarikangas muistuttaa seurakuntalaisia Pyhän Hengen läsnäolosta arjen keskellä. Tekstiilissä pääosassa ovat kultainen väri, höyhen ja vedenpinta.

”Kun Jeesus oli kastettu, hän nousi heti vedestä. Samassa taivaat aukenivat, ja Jeesus näki Jumalan Hengen laskeutuvan kyyhkynen tavoin ja asettuvan hänen päälleen. Ja taivaista kuului ääni: ”Tämä on minun rakas Poikani, johon minä olen mieltynyt.” (Matt. 3: 16–17)

”Kun kyyhkynen illansuussa palasi hänen luokseen, sillä oli nokassaan tuore oliivipuun lehti. Siitä Nooa ymmärsi, että vedet olivat käyneet vähiin maan päällä.” 1. Moos 8:11.

”Mies: Miten kaunis oletkaan, kalleimpani! Miten kaunis on katseesi, kyyhkysilmä!” Laulujen laulu 1:15

Vihreässä alttarikankaassa on nähtävissä monenlaisia kristillisiä teemoja. Erityisesti siinä nousee esille seurakunnan ja Pyhän Hengen välinen suhde ja kaste. Alttarikankaaseen on kirjottu höyhen, vedenpinta ja kultaista kudosta. Ehkä kuitenkin Jeesuksen kaste tulee kaikista vahvimmin mieleen vihreässä alttarikankaassa olevista elementeistä. Jeesuksen kasteessa vesi ja kyyhkynen ovat yhtä aikaa läsnä (*Mark. 1:10*). Pyhän Hengen symbolin, sulan, ollessa vedenpinta kuvion yläpuolella, tuo se mieleen myös Raamatun ensimmäisiä jakeita, jossa sanotaan Jumalan hengen liikkuneen vetten päällä (*1. Moos. 1:2*).

Kyyhkynen on klassinen symboli kristinuskossa Jumalan Hengestä, ja Hengen vaikutuksesta seurakunnan keskellä. Alttarikankaassa sulka on yhdistettynä veden elementtiin, joka on helppo mieltää luterilaisen kirkon pyhään sakramenttiin, kasteeseen. Veden lisäksi siluettiin on kirjottu metsää erisävyisestä keltaisesta ja vihreästä langasta. Metsä osana siluettia tuo paikallisuutta alttarikankaaseen, sillä Kangasniemellä on runsaasti metsäaluetta. Kuvastimen lailla vedenpinta heijastaa metsää. Alttarikankaan keskellä olevan höyhenen ympärille on kirjottu pieniä kultapisteitä. Kangasniemen kirkon käyttöönottojuhlassa tekstiilitaiteilija Vaari kertoo näiden kuvastavan Pyhän Hengen pisaroita, jotka laskeutuvat seurakuntalaisten päälle (*Kangasniemen kirkon käyttöönottojuhla, 2021*). Ajattelen niiden kuvastavan tässäkin yhteydessä Pyhän Hengen pisarina hengellisiä lahjoja ja ominaisuuksia, mitä kuvataan korintolaiskirjeessä: *rakkautta, iloa, rauhaa, pitkämielisyyttä, ystävällisyyttä, hyöyryttä, uskollisuutta, sävyisyyttä ja itsensähillitsemistä*.

Pyhän Hengen lisäksi kyyhkynen on sekä pelastuksen, että viattomuuden symboli. Vedenpaisumuskertomuksessa kyyhkynen palaa Nooan arkkiin tuoden nokassaan tuoreen oliivinpuulehden (*1. Moos. 8:11*). Nooalle tämä oli merkinä siitä, että vesi oli alkanut laskemaan maan päällä, ja he saivat lupauksen pelastuksesta, maata on näkyvissä. Kyyhkynen ja kultapisarat tuovat mieleen seurakunnan ja Kristuksen välisen suhteen. Laulujen laulussa sulhasen (Kristuksen) morsianta (seurakuntaa) kuvataan *kyyhkysilmäksi*. Kyyhkynen tuodaan viattomuuden, pelastuksen ja Jumalan hengen symboliksi. Kristuksen morsiamen katseesta näkyy viattomuus (Jumalan

tuoma pelastus, Kristuksen sovitus) ja hengelliset ominaisuudet, joita ovat Pyhän Hengen lahjat.

Kultaiset pisarat toistuvat myös tässä alttarikankaassa, kuten miten ne toistuivat valkoisessa alttarikankaassa. Niiden merkityksiä avasin jo valkoisen liturgisen kankaan yhteydessä.

Kuva 9 Vihreä kirjaliina

"Herra on minun paimeneni, ei minulta mitään puutu. Hän vie minut vihreille niityille, hän johtaa minut vetten ääreen, siellä saan levätä. Hän virvoittaa minun sieluni." (Psalmi 23: 1-3, mukaillen)

"Minä olen hyvä paimen. Minä tunnen lampaani ja ne tuntevat minut, niin kuin Isä tuntee minut ja minä Isän. Minä panen henkeni alttiiksi lampaiden puolesta." (Joh. 10: 14-15)

Vihreä liturginen väri kuvastaa myös Kristuksen opetuksia. Vihreään kirjalliinaan on kirjottu Psalmin 23 alkua. Psalmia kutsutaan myös hyvän paimenen psalmiksi. Kristus vertasi itseään hyväksi paimeneksi ja puhui häneen uskovista lampaina. Kirjaliina kuvastaa Kristusta hyvänä paimenena ja tuo hyvän paimenen psalmin läsnä kauniilla tavalla vihreiden ja kultaisten säikeiden ympäröimässä liinassa.

Kuva 10 Vihreä lukupulpetinliina.

Vihreässä lukupulpetinliinassa toistuu kultaiset säikeet. Edustalla on kristillinen kalasymboli, joka on myös vihreän messukasukan edustalla. Opetuslapset olivat kalastajia, ja Kristus puhutteli heitä sanomalla: *"Lähtekää minun mukaani, minä teen teistä ihmisten kalastajia"* (Matt. 4:19). Tällä puhuttelulla Kristus tarkoitti sitä, että tulevat opetuslapset tulisivat jakamaan hänen sanomaansa maailmassa. Kristus teki ihmeen liittyen

vähäiseen kalamäärään, siunaten sen ja saaden kalaa riittämään isolle määrälle ihmisiä. (Mark. 8:7-8).

Kuva 11 Vihreä messukasukka edestä ja takaa.

Messukasukan takaosassa on kultaisia säikeitä ja keskellä risti. Etuosassa on kalasymboli, jota käsittelin jo aiemmin. Kalasymboli on myös esillä Katja Hepo-Ojan tekemässä kastemaljassa.

Kuva 12 Vihreät stoolat.

Vihreässä stoolassa pinta oli kahdella erilaisella tavalla toteutettu. Toisessa kuviointi kulkeutui pystysuunnassa ja toisessa vaakasuunnassa. Stoolien takana on ristin symboli.

Kuva 13 Vihreä kalkkiliina

Kuva 14 Vihreä kalkkiliina

Kalkkiliina on toteutettu vihreälle kankaalle. Siinä on kultaiset reunukset, ja kultamaisia säikeitä. Ne näyttävät hieman aalloilta, ja muistuttavat tätä kautta vesielementistä, Kangasniemen järvistä ja luterilaisen kirkon pyhästä kasteesta. Vihreässä liturgisessa sarjassa tuodaan esille kristillistä uskoa Pyhään Henkeen seurakunnan auttajana ja Kristukseen kristityn hyvänä paimenena.

5.3 Violetti liturginen sarja: Parannusta anovan huuto syvyydestä

Violetti alttarikangas on käytössä paastonaikana ja hiljaisella viikolla. Väri on katumuksen, odotuksen ja valmistautumisen väri (*Hämeenlinna-Vanajan seurakunta, Kirkkokuusi ja liturgiset värit, 2023*). Kangasniemen kirkossa on käytössä sekä violetti, että sininen sarja. Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa voidaan käyttää jompaakumpaa samana liturgisena värinä molempien pyhien kohdalla.

Kuva 15 Violetti alttarivaate

Sillä sentähden, että hän itse on kärsinyt ja ollut kiusattu, voi hän kiusattuja auttaa. Hepr. 2:18.

Näin sanoo Herra, sinun Luojasi, joka on valmistanut sinut hamasta äidin kohdusta, joka sinua auttaa: Älä pelkää, minun palvelijani Jaakob, sinä Jesurun, jonka minä olen valinnut. Jesaja 44:2

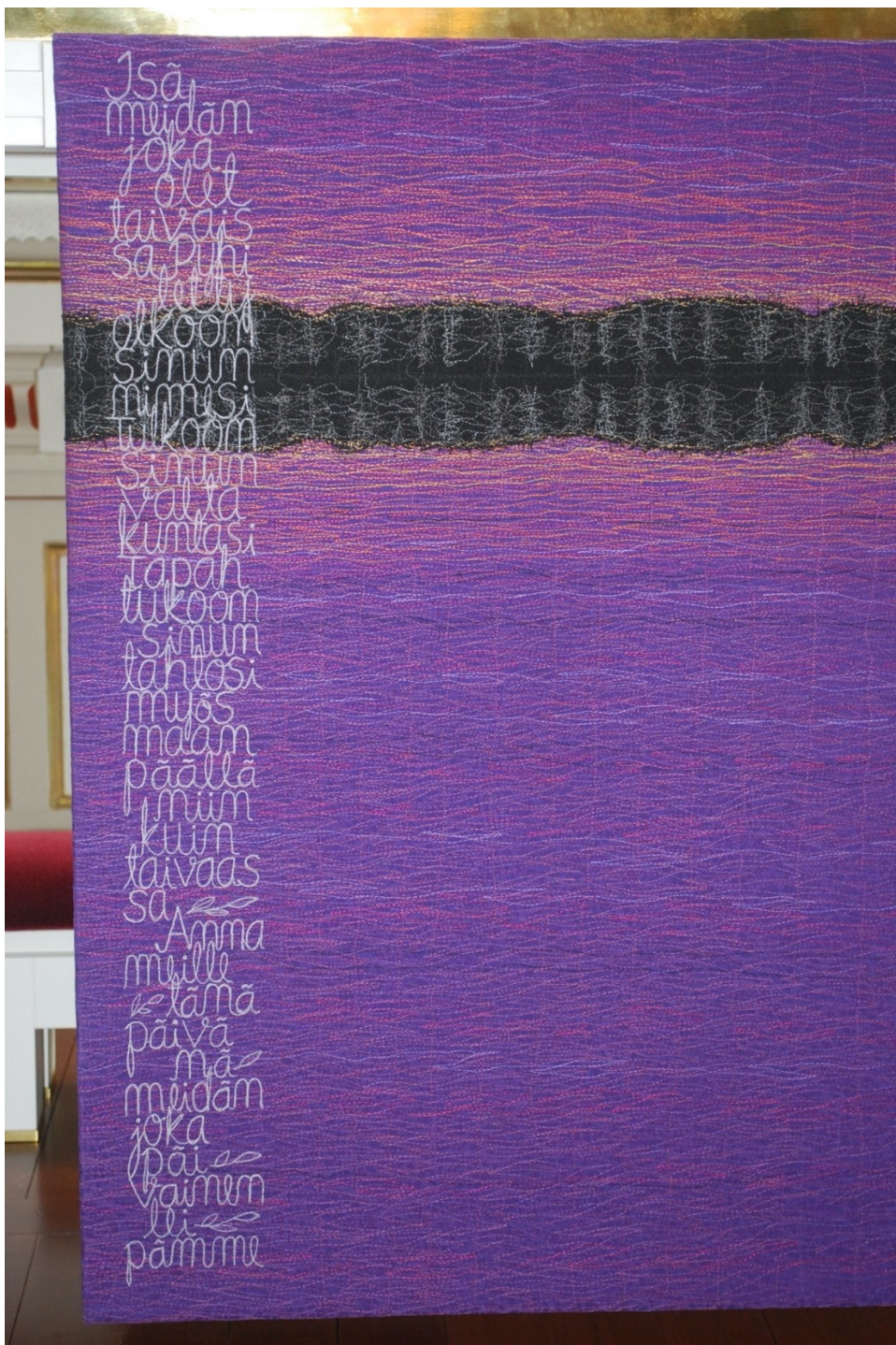
Vastaa minulle, Herra, kun huudan sinua! Sinä, Jumala, olet minun auttajani, sinä avaat minulle tien ahdingosta. Ole minulle armollinen ja kuule rukoukseni! Psalmi 4:1

Violetti alttarivaatteessa on rantaviiva kirjottu tummalla värillä. Tunnelma on rauhallinen, mutta kenties hieman odottava. Siinä missä vaaleassa alttarivaatteessa oli

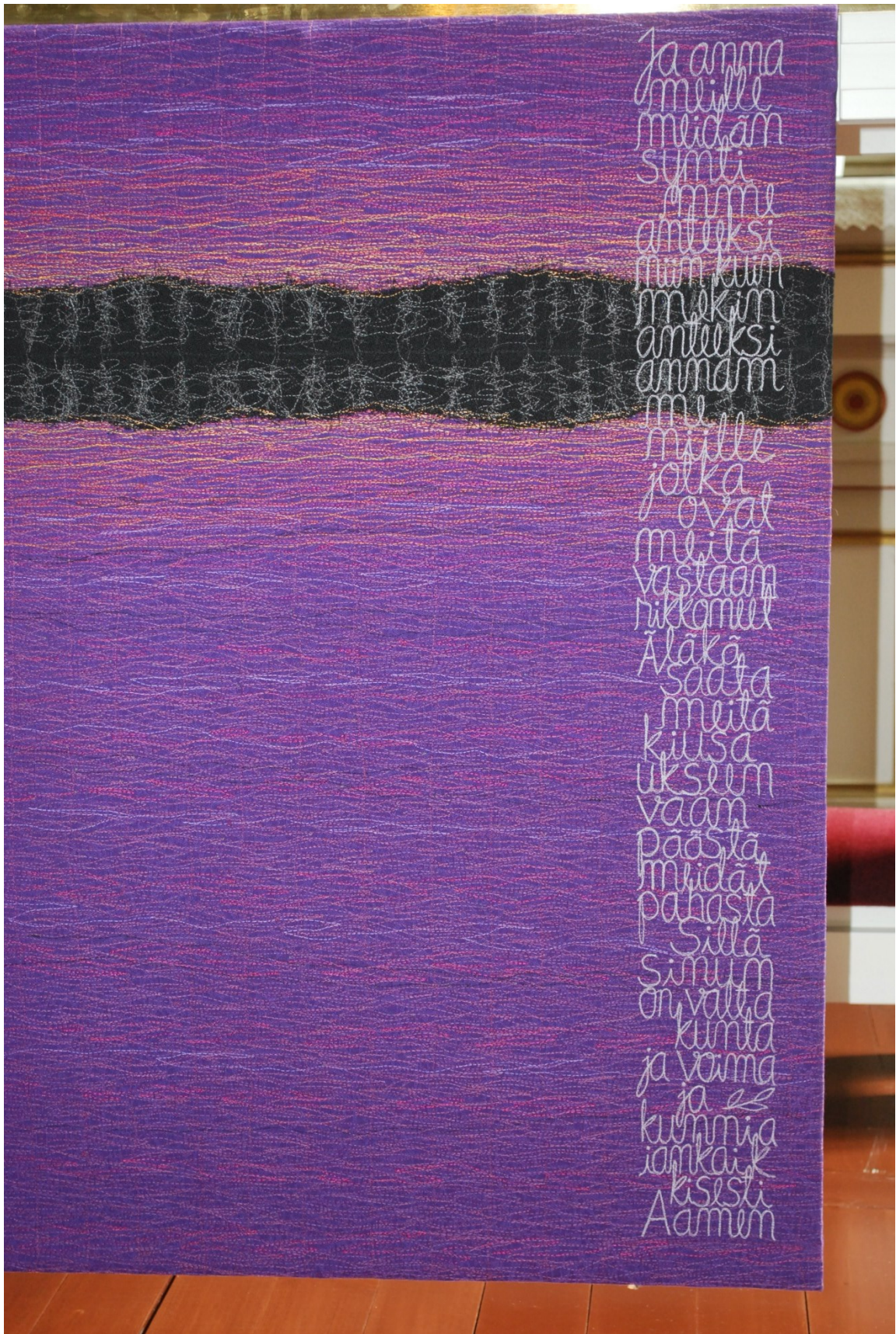
selvästi aamunkoitto tapahtumassa, tässä kankaassa odotetaan aamun koiton saapumista samalla kuin ympäristö on hieman hämärtynyt. Tekstit ovat kirjottu vaalealla käsialakirjoituksella. Tästä löytyy yhtymäkohta kirjaliinoiniin, joista jokaiseen on kirjottu tekstiä. Tumman rantaviivan yllä loistaa kultainen kahdeksankulmainen symboli. Tekstiin on kirjottu Isä meidän -rukous. Tämä rukous on Jeesuksen itsensä asettama. (*Matt. 6:9-13.*) Rukouksen loputtua Kristus myös neuvoo oikeanlaisesta paastosta, mikä on näkyvä Jumalalle, mutta kätkössä ihmisiltä (*Matt.6:16-18*). Tässä Kristuksen kuvaamassa paastossa ajatuksena on, että ihmisen hyvät teot eivät saisi olla kristityllä kasvattamassa hänen omaa asemaansa ja suosiota toisten ihmisten silmissä, vaan hyvien tekojen merkitys on etsiä Jumalaa ja tuoda hiljaista kiitosta, kunniaa ja rukousta Jumalalle henkilökohtaisella ja kätketyllä tavalla. Ajattelen, että Kristuksen sanoissa käy ilmi myös nöyryyden merkitys.

Violetti on katumuksen ja paaston väri. Isä meidän -rukous sopii hyvin paaston ja katumuksen teemaan, koska sen sanoissa käännetään pohtimaan omaa roolia suhteessa lähimmäisiin ja Jumalaan ja anotaan anteeksiäntoa. Siihen myös paasto kristittyjä kutsuu, kääntymään miettimään omaa roolia suhteessa Jumalaan, lähimmäisiin ja itseensä. Isä meidän -rukous on vahva rukous. Se alkaa sillä, että toivotaan Jumalan valtakunnan tulevan osaksi tätä maailmaa, ja päättyy siihen, missä todetaan Jumalalla olevan kaikki valta. Sen välissä käsitellään ihmisen inhimillisiä tarpeita: ravintoa ja ruokaa, sekä kristityn hengellisiä tarpeita: anteeksiäntoa ja Jumalan apua elää kilvoittelun elämää. Toisin sanoen Isä meidän -rukouksessa kristitty toteaa Jumalan käsissä olevan hänen ravintonsa ja armonsa. Rukouksessa käännetään katsomaan suhdetta myös muihin, erityisesti heihin, jotka ovat rukouksen lausujaa rikkoneet. Rukouksessa etsitään armollista suhtautumista myös heitä kohtaan, jotka ovat kohdelleet kaltoin. "*Isä meidän*" on sovituksen ja anteeksiannon rukous, joka tuo käsityksen anteeksiannosta osaksi kristityn hengellistä elämää. Tämä näyttää meille myös kauniisti evankeliumien ajatusta siitä, kuinka kristittyjä kutsutaan elämään anteeksiannossa ja kilvoittelussa. Isä meidän -rukouksessa koko elämä annetaan Jumalan käsiin, toivoen että Jumalan tahto tapahtuisi maassa niin kuin taivaassa. On puhuttelevaa, että juuri suuren paaston tekstiilissä on esillä kirjottuna tämä Kristuksen rukous. Paasto on konkreettinen teko. Paastoamalla ihminen kääntyy erityisesti Jumalan puoleen, pidättäytyy jostain hyvästä, muistaakseen sen, kuinka kaikki hyvä on lähtöisin samasta lähteestä, Jumalalta taivaallisena lahjana tulevana.

Kahdeksankulmainen symboli kuvastaa ylösnousemusta. Tätä symbolia käsittelee jo valkoisen liturgisen värin kohdalla. Isä meidän -rukouksessa kahdeksas päivä on jo läsnä, sillä rukouksessa toivotaan myös Jumalan valtakunnan saapumista maan päälle. Paaston ja pitkänperjantain jälkeen tulee pääsiäinen, ja ylösnousemuksen riemu.

Kuva 16 Violetti alttarivaate, yksityiskohta

Kuva 17 Violetti alttarivaate, yksityiskohta

Kuva 18 Violetti kirjaliina

”Syvyydestä minä huudan sinua. Herra, kuule minun ääneni, tarkatkoot sinun korvasi rukoustani. Jos sinä, Herra, pidät mielessäsi synnit, Herra, kuka silloin kestää?” Psalmi 130:1-3 (mukaillen).

Violetti liturginen väri on katumuksen väri. Tässä kirjaliinassa on kirjottuna psalmin sanat, jotka kuvaavat ahdingossa lausuttua rukousta. Psalmin sanoissa käy ilmi sekä ahdinko, että kaipuu armahdukseen. Teksti kuvastaa rukoilijan henkilökohtaista uskonelämää suhteena Jumalaan. Isä meidän -rukous ja kirjaliina sopivat erittäin hyvin keskenään yhteen. Molemmissa pyydetään anteeksiantoa ja rukoillaan Jumalalta armoa.

Kuva 19 Violetti messukasukka edestä ja takaa.

Violetti messukasukan takana tuhkamainen risti. Edessä on köynnös.

Kuva 20 Violetti lukupulpetinliina

Tähdet symboloivat Betlehemin tähteä, joka johdatti itämaan tietäjät Kristuksen syntymäpaikalle (*Matt. 2:9*). Katumuksen ajan keskellä Jumalan Pojan syntymä lohduttaa seurakuntalaisia anteeksiannosta ja Jumalan lähestymisestä luomakuntaansa kohtaan.

5.4 Punainen liturginen sarja: Pyhän Hengen tuli

Kuva 21 Punainen alttarivaate

He näkivät tulenlieskoja, kuin kieliä, jotka jakoutuivat ja laskeutuivat itse kunkin päälle. Ap.t. 2:3

Kun he olivat päättäneet rukouksensa, vavahti paikka, jossa he olivat koolla, ja he kaikki täyttyivät Pyhästä Hengestä ja julistivat rohkeasti Jumalan sanaa. Ap.t. 4:31

Mutta Pyhää Henkeä täynnä Stefanos nosti katseensa taivasta kohti ja näki Jumalan kirkkauden ja Jeesuksen, joka seisoi Jumalan oikealla puolella. Ap.t. 7:55

Maa oli autio ja tyhjä, pimeys peitti syvyydet, ja Jumalan henki liikkui vetten yllä. 1. Moos 1:2

Punainen liturginen väri on Pyhän Hengen, veren, tulen ja todistuksen väri. Tämä liturginen väri on käytössä muun muassa marttyyrien ja apostolien muistopäivinä, hel-
luntaina ja pyhäinpäivänä. Alttarikangas on vaikuttava. Siinä on vihreä, metsäinen
rantaviiva, jonka keskellä on erilaisia säikeitä ja tähtiä. Ne kuvastavat minulle tulta.

Kuva 22 Punainen kirjaliina

Punaisessa kirjaliinassa on katkelma *"Tule, Pyhä Henki"* -rukouksesta. Punainen liturginen väri viittaa Pyhään Henkeen, joten häntä kuvaava rukous sopii hyvin kirjaliinaan. Samalla kirjaliinan teksti muistuttaa kristittyjä siitä, kuinka Raamatun Jumalan henki asuu heissä, ja antaa heille voimaa kestää elämässä vastaantulevia vastoinkäymisiä. (Joh. 14:16-17.)

Kuva 23 Punainen lukupulpetinliina

Punaisessa lukupulpetinliinassa on taas Pyhän Hengen symboli, sulka.

Kuva 24 Messukasukka edestä ja takaa.

Kuva 25 Punainen stoola edestä ja takaa.

Kuva 26 Punainen kalkkiliina

5.5 Sininen liturginen sarja: Betlehemin tähti loistaa

Sinistä liturgista sarjaa käytetään pienen paaston aikana ennen joulua.

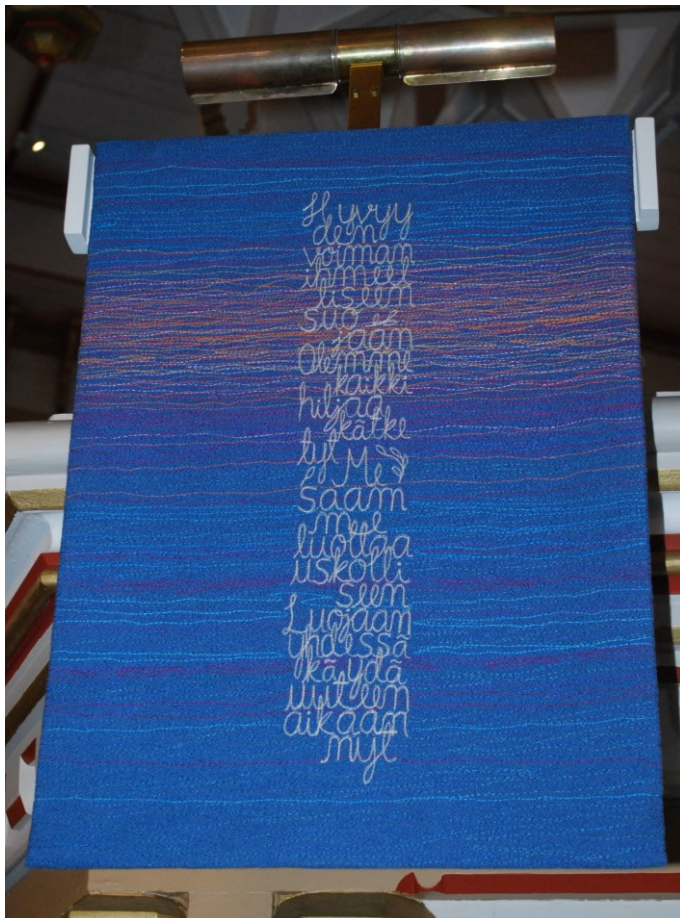
Kuva 27 Sininen alttarivaate

Kuninkaan sanat kuultuaan tietäjät lähtivät matkaan, ja tähti, jonka he olivat nähneet nousevan taivaalle, kulki heidän edellään. Kun tähti tuli sen paikan yläpuolelle, missä lapsi oli, se pysähtyi siihen. Matt. 2:9

Sinä Betlehem, sinä Efrata, sinä olet pienin Juudan sukukuntien joukossa! Mutta sinun keskuudestasi nousee Israelille hallitsija. Hänen juurensa ovat muinaisuudessa, ikiaikojen takana. Miika 5:2

Sillä lapsi on syntynyt meille, poika on annettu meille. Hän kantaa valtaa harteillaan, hänen nimensä on Ihmeellinen Neuvontuoja, Väkevä Jumala, Iankaikkinen Isä, Rauhan Ruhhtinas. Jes. 9:6

Sininen alttarivaate on käytössä toisen, kolmannen ja neljännen adventin aikana, eli aikana ennen kuin kirkko puetaan juhlimaan toista suurta Kristus-juhlaa, joulua, valkoisessa asussaan. Tässä alttarivaatteessa on myös metsäinen vedenraja ja heijastus. Edustalla on tähtiä, ja yksi isompi tähti, mikä muistuttaa meitä erityisesti itämaan tietäjistä ja Betlehemin tähdestä. Betlehemiin tähden kertomuksessa itämaan tietäjät etsivät tietä Kristuksen luokse. He tiesivät, että erityislaatuinen lapsi on syntymässä maailmaan. Tähti saattoi heidät Kristuksen seimen äärelle, ja itämaan tietäjät olivat lapsen syntymän todistajia. He toivat lahjoja vastasyntyneelle Jeesukselle.

Kuva 28 Sininen kirjaliina

Sinisessä kirjaliinassa on katkelma Hyvyyden voiman ihmeelliseen suojaan -virrestä (virsi 600). Virsi 600 on saksalaisen pappi ja teologi Dietrich Bonhoefferin kirjoittamasta runosta, ja Anna-Maija Ratilan kääntämä. Boenhoeffer (1906–1945) osallistui natsisminvastaiseen vastarintaliikkeeseen, mikä johti hänen vangitsemiseensa ja myöhemmin teloittamiseen (*Virsikirja, 600 Hyvyyden voiman ihmeelliseen suojaan, 2023*).

Kuva 29 Sininen lukupulpetinliina

Kuva 30 Sininen messukasukka edestä ja takaa.

Kuva 31 Sininen stoola edestä ja takaa.

Kuva 32 Sininen kalkkiliina

5.6 Musta liturginen sarja: Kristuksen kuolemanhetki

Musta liturginen sarja on käytössä vain pitkänäperjantaina ja sitä seuraavana hiljaisena lauantaina. Väri on kuolemansurun ja katoavaisuuden väriä. (*Hämeenlinna-Vanajan seurakunta, Kirkkovoosi ja liturgiset värit, 2023.*) Tuolloin ei vietetä ehtoollista, jolloin käytössä ei ole messukasukkaa tai kalkkiliinaa.

Kuva 33 Musta alttarivaate

"Isä, anna heille anteeksi. He eivät tiedä, mitä tekevät." (Luuk. 23:24)

"Totisesti: jo tänään olet minun kanssani paratiisissa." (Luuk. 23:43)

"Tämä on äitisi!" (Joh. 19:27)

"Jumalani, Jumalani, miksi hylkäsit minut?" (Mark. 15:34)

"Minun on jano." (Joh. 19:28)

"Se on täytetty." (Joh. 19:30)

"Isä, sinun käsiisi minä uskon henkeni." (Luuk. 23:46)

"Vaikka meidän rikkomuksemme olivat hänet lävistäneet ja meidän pahat tekomme hänet ruhjoneet. Hän kärsi rangaistuksen, jotta meillä olisi rauha, hänen haavojensa hinnalla me olemme parantuneet." Jes. 53:5

Musta alttarikangas muistuttaa seurakuntalaisia siitä hetkestä, jolloin Kristus antoi henkensä. Tässä alttarikankaassa ei ole muista kankaista poiketen heijastumia metsästä, tai muitakaan heijastumia. Kuolemanhetkeksi on kirjottu punainen viivaa, Kristuksen veri, joka kulkee alttarikankaan halki. Minua heijastuman puuttuminen puhuttelee tässä kankaassa. Muissa kankaissa heijastumat ikään kuin kuvastavat

Jumalan hyvyyttä ja sitä, kuinka voimme ajatella näkevämme maailmassa Jumalan hyvyyden ja rakkauden erilaisten heijastusten kautta, kun taas kristityt uskovat iankaikkisuudessa näkevänsä Hänen armonsa ja rakkautensa kasvoista kasvoihin. Mustasta alttarikankaasta tämä heijastuma kuitenkin puuttuu. Ajattelen, että musta alttarivaate ei heijasta Jumalan hyvyyttä Kristuksen kuolemanhetkellä, vaan keskittyy kuvaamaan Kristuksen kokemaa kärsimystä, josta kuitenkin tulee ilmenemään kristinuskossa Jumalan kaikista valtavien hyvyys, armo ja rakkaus ihmisiä kohtaan: kristillisessä uskossa pelastuksen ydin, Kristuksen ylösnousemus. (*Joh 3:16.*) Alttarivaatteen keskellä on valkoinen lilja, joka symboloi jälleen Kristusta. Lilja makaa kankaalla kuoleena, irrotettuna maasta ja mullasta, joka ravitsisi sitä. Kasvissa on kuitenkin kiinni sipuli, jonka sisältä löytyy uusi elämä, ylösnousemus. (*Vaari, haastattelu, 2020.*)

Valitsin tähän kohtaan lainaukseksi Jeesuksen omat sanat ristillä ollessaan. Mielestäni ne sopivat parhaiten siihen kohtaan, missä kuvataan Kristuksen kuolemanhetkeä alttarikankaassa. Nämä lainaukset kuvastavat jokainen vahvalla tavalla Kristuksen kärsimystä ja hetkeä ennen kuolemaa, mutta myös hänen kuolemansa merkityksiä kristinuskolle. Alttarikankaan on tarkoitus kuvastaa sitä, millaisia merkityksiä Kristuksen kuolemanhetkellä on kristityille, jonka takia haluan lähestyä niitä avaamalla näitä hänen omia sanojansa.

Kuolemanhetkessä Kristus anoo anteeksiantoa pahantekijöille, antaen näen voimallisen muistutuksen myös Isä meidän -rukouksesta, jota käsittelin violetin alttarikankaan yhteydessä. Ristillä Jeesus antaa lupauksen synnintekijälle siitä, että uskon kautta hänen paikkansa on Kristuksen valtakunnassa, paratiisissa. Kristus huomioi kuolemanhetkellä inhimillisen elämän tarpeet ja hänen rakkautensa äitiään kohtaan näkyä siinä, kuinka hän antaa tämän hoivattavaksi omalle opetuslapselleen. Hän tuo esille myös oman inhimillisen tarpeensa toteamalla, että hänellä on jano. Kristus kokee Jumalan hylkäämisen. Kristityille lohdullinen lause on Kristuksen toteamus siitä, että ”Se on täytetty”, Hänen sovitustyönsä on riittävä, siihen ei tarvitse lisätä itse mitään enempää.

Kristuksen kuolemanhetkeä kuvastaa myös lause, missä hän kertoo antavansa henkensä Jumalan käsiin. ”Isä, sinun käsiisi minä uskon henkeni” on kirjottuna kirjaliiinaan. Sen alla on myös näkyvillä punainen viiva, Kristuksen veri ja Kristuksen kuolemanhetki. Kankaaseen on kirjottu vaalealla erilaisia ohuita säikeitä, tuoden siihen moniulotteisemman ilmeen.

Lukupulpetinliinassa mustalle pohjalle on tullut punainen horisontti, joka myös tässä yhteydessä kuvaa Kristuksen kuolemanhetkeä. Edustalla on orjantappuramainen pinta, joka kuvastaa Jeesuksen päähän laitettua orjantappurakruunua (*Joh. 19:2*).

Kuva 34 Musta kirjaliina

Kuva 35 Musta lukupulpetinliina.

6 KANGASNIEMEN KIRKKOTEKSTIILIEN PUNAISET LANGAT

6.1 Henkinen kulttuuriperintö kirkkotekstiileissä

Kangasniemen nykyinen kirkko on sijainnut paikkakunnalla vuodesta 1814 lähtien. Se on ollut jo useamman sukupolven ajan kiinteä osa kangasniemeläisten maisemaa rakennettuna ympäristönä. Samalla tavalla paikkakunnan luonto on ollut osa tätä samaa kiinteää maisemaa, joista myös yksi elementti on Puulavesi. Puulaveden ranta-viivaa on nähtävillä näkymänä Kangasniemen kirkosta poistuttaessa. Sekä kirkko, että Kangasniemen keskusta sijaitsevat Puulaveden rannan läheisyydessä. Kirkkotekstiilien sisältöjä on lähestytty paikkakunnan maiseman pysyvyyden näkökulmasta. Tekstiilitaiteilija on valinnut elementtejä, jotka ovat paikkakuntalaisille tuttuja ja synnyttävät topofilisia tuntemuksia. Paikkakunnan pysyväksi koettuja asioita on nostettu kirkkotekstiilien teemoiksi: Kangasniemen luonnon järvet ja metsät. Tällä tavalla myös kirkon kulttuuriperintöstrategian tavoite vaalia kirkon paikallisuutta toteutuu kirkkotekstiileissä.

Kangasniemellä kaikki heijastuu vedessä. Metsää, vettä ja rantoja on ihan joka paikassa. Rannan siluetti on hyvin rauhoittava. Täällä Jumalan luonto on kauneimmillaan. (*Vaari, Kangasniemen seurakunnan käyttöönottojuhla, 2021.*)

Näin myös kaksi pysyvää maisemallista elementtiä löytävät kirkossa yhteyden toisiinsa. Kangasniemen kirkko pysyvänä rakennettuna elementtinä puetaan kirkkotekstiileihin, joissa on esillä Kangasniemen luonto. Sekä kirkkorakennus että luonto voitaisiin ajatella olevan Yi-Fu Tuanin mainitsemia ”*inhimillisen pysyvyyden*” elementtejä. Molemmat elementit tuovat paikkakokemukseen saman kokemuksen

pysyvyydestä, jota ajan hengen nopea muutostempo ei samalla tavalla järkytä. Samalla se laittaa katseen osittain myös luonnonsuojelullisiin kysymyksiin, kuten siihen, millä tavalla ympäristöstä ja sen elementtien pysyvyydestä pidetään huolta. Haastattelussa ja käyttöönottojuhlassa Helena Vaari tuo esille sitä, kuinka vesistöt ovat erityisen tärkeitä kangasniemeläisille. Kangasniemen Puulaveden rannan siluetti on ikuisitettu alttarivaatteen kirjontaan miltei jokaisessa alttarivaatteessa. Mustasta alttarivaatteesta siluetti puuttuu, koska siinä on kuvattu Kristuksen kuolinhetkeä symboloiva punainen viiva, ilman metsämaiseman heijastumaa. Kuitenkin tämä punainen viiva tuo yhtenäisyyttä muihin alttarivaatteisiin. Myös haastattelussa tekstiilitaiteilija kertoo havainnosta, kuinka Kangasniemellä on runsaat vesistöt, ja kuinka niiden heijastumia näkyy kaikkialla. Vaari on saanut Kangasniemen kirkkotekstiileihin paikallisuutta tuomalla Puulaveden rantaviivan osaksi alttarikankaita, sekä korostamalla luontoteemoja tekstiileissä. Käyttöönottojuhlassa hän mainitsee Kangasniemen torin satamalta avautuvan järvimaiseman paikaksi mistä hän ikuisti mielessään alttarivaatteissa esilläolevan rantaviivan (*Kangasniemen seurakunnan käyttöönottojuhla, 2021*). Paikkakunnalla on useampi järvi, mutta juuri Puulavesi on kangasniemeläisille tärkeä. Tämä näkyy muun muassa siinä, että Puula on läsnä yritysten nimissä (*Puula-Sport Oy, Puulantori*), kansalaisopistossa (*Puulan seutuopisto*) ja kadun nimissä (*Puulavedentie*).

Kangasniemellä on paljon loma-ajanvietoasuntoja järven rannalla. Vapaa-ajan-asuntoon tullaan usein rentoutumaan ja rauhoittumaan kiireisemmästä elämänrytmistä. Etelä-Savon alue on tunnettu alueena, jossa mökkiläiset viettävät aikaansa kesäisin, joten rantaviiva on myös vapaa-ajankangasniemeläisten mielenmaisemassa läsnä. (*Kangasniemen kunta, Kuntainfo, viestintä ja markkinointi, 2023*.) Juuri kesäajan asunto ja sen tarjoama rauhoittava ympäristö voivat olla tarjoamassa myös vapaa-ajanasukille sekä topofilisen kodin, että pysyvyyden kokemuksen ja olla vastapainona ylenmääräiselle liikkuvuudelle, mikä on osa tätä ajan henkeä. Tällä tavalla Kangasniemi ympäristönä tarjoaa vapaa-ajanasukille puitteet rauhoittumiselle ja pysyvyyden tunteelle.

Yi-Fu Tuanin mukaan taide voi saada yleisön upottautumaan paikankokemiseen. Sama mahdollisuus uppoutumiseen koskee myös uskonnon harjoittamista, jossa elementteinä ovat läsnä uskonnolliset kertomukset, musiikki ja taiteet. Kangasniemen kirkkotekstiileissä elementit ovat otettu Kangasniemen ympäristöstä, jonka takia ne ovat korostamassa paikankokemisen tuntua juuri siinä hetkessä, missä seurakuntaväki on koolla, tai jossa turistit vierailevat. Alttaritaulu, saarnat ja virret tuovat paikankokemiseen Raamatun sisältöjä. Sekä Raamatun kertomusten ympäristöt että Kangasniemen luonto ovat taiteen kautta läsnä Kangasniemen kirkossa. Kirkon merkitykset ovat luonteeltaan multimodaalisia, siellä on läsnä useampia moodeja, jotka

yhdessä rakentavat monikerroksellisia merkityksiä ja kokemuksia uskosta, ympäristöstä ja paikallisuudesta.

Ihminen käy lävitse muutosta elämänkaarensa vanhenemisen myötä. Vanhenemisen myötä myös kokemukset paikan pysyvyydestä vahvistuvat, sillä ne ovat Yi-Fu Tuanin mukaan kytkettyinä kypsään aikuisikään. Kirkko instituutiona, kirkkorakennus ja kirkkotekstiilien teemat voivat vahvistaa tätä pysyvyyden kokemusta. Kirkko on ympäristö, jossa seurakuntalaisen koko elämänkaari on läsnä. Kirkossa vietetään ihmisen elämänkaareen liittyviä juhlia: kastejuhla, konfirmaatio, häät ja hautajaiset. Tämä on sellaista kristillistä perinnettä, joka on siirtynyt sukupolvelta toiselle.

Tämä kaikki tuo näkyväksi myös kirkon monikerroksellisuutta ja merkitystä seurakuntalaisen elämässä. Kirkossa on läsnä Raamatun kertomusten ympäristöt, mutta myös luterilainen kulttuuri ja Kangasniemen kirkon tapauksessa kirkkotekstiilien myötä paikallinen luonto. Rakennuksessa on läsnä ihmisen koko elämänkaari aina kastettavasta vauvasta siunattavaksi vainajaksi. Pysyvyyden kokemuksen tarjoaa paitsi instituutio ja tutut rituaalit, myös kiinteä rakennettu maisema sekä nyt uudet kirkkotekstiilit. Ne tuovat tilaan läsnä olevaksi paitsi paikallisuutta, myös paikkakunnan henkeen kuuluvaa pysyvyyttä.

6.2 Hengellinen kulttuuriperintö kirkkotekstiileissä

Kirkkotekstiilit ovat jo itsessään uskonnollisia esineitä, sillä ne ovat värikoodattuja rytmittämään kirkkovuoden kulkua. Eli toisin sanoen jo tekstiilien väreissä on kirkon hengellistä kulttuuriperinnettä sekä siihen liittyvää värisymboliikkaa. Hengellinen perintö on vahvasti läsnä tekemässäni semioottisessa kuva-analyysissä. Kangasniemen kirkkotekstiilejä tulkitaan osana kirkollista kontekstia ja kristillisen uskon ympäristöä. Kirkkotekstiilien elementit täten yhdistyvät osaksi kristinuskon kuva- ja kielimaailmaa sekä sen merkitystodellisuutta. Semioottista kuva-analyysia tehdessäni avasin oman kokemuksellisuuteni kautta tätä kristinuskon kielikuvien, vertausten ja symbolien maailmaa ja tulkitsin niitä omaan muistiini nojaten. Kristinuskon kirkkoympäristö on merkittävä moodi kirkkotekstiileissä.

Elementit ovat tulkittavissa omalla tavallaan, kun ne ovat esillä juuri kristillisessä kontekstissa. Yksi näistä kirkkotekstiileissä toistuvista elementeistä on puu. Se avautuu erilaisella näkökulmalla kirkon kontekstissa. Puuteema toistuu alttarivaatteiden metsäsilueteissa ja valkoisen messukasukan etupuolella olevassa oksista muodostuvassa haararistissä.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Kirkollinen kulttuuriperintö on monimuotoista ja monikerroksellista, joka kävi ilmi myös tutkimuskohteesta. Kangasniemen kirkkotekstiilejä tutkiessani olen kohdannut teeman heijastuksista, eli vertauksista, kielikuvista ja symboleista. Myös semioottinen kuva-analyysi on heijastuma tulkitsijansa lähtökohdista ja kokemusmaailmasta. Heijastumista puhui kirkkoherra Matti Tolvanen kuvaamalla sitä, kuinka hengellinen ulottuvuus on näkymättömissä, mutta läsnä näkyvässä ajassa erilaisten symbolien, vertausten ja kielikuvien kautta. Voisi ajatella, että uskon ympäristöt toimivat niin näkyvällä ja aistein havaittavilla tavoilla, kuin myös aineettomina asioina, uskona ja arvoina, jotka voidaan liittää symbolien kautta näkyvään. Tällä tavalla monet merkitykset ovat läsnä kirkkotekstiileissä. Yksi näistä merkityksistä on luomakunta ja luomakunnan vaaliminen. Nämä teemat ovat läsnä kirkkotekstiileissä muun muassa Puulaveden kautta. Samalla Puulavesi tuo kirkkotekstiileihin myös paikallisuuden teeman ja Kangasniemen kulttuuriympäristön maiseman.

Luomakunnan esittäminen kirkkotekstiileissä muistuttaa meitä myös luomakunnan vaalimisen arvosta. Kangasniemen kirkkotekstiileihin on valittu elementtejä, jotka kuvaavat jotain paikkakunnasta. Luontoteeman valitseminen on myös yhteydessä paikkaan liittyvään inhimilliseen pysyvyyden tarpeeseen. Kirkkotekstiilit sisältävät toiveen kangasniemeläisen luonnon vaalimisesta ja pysyvyydestä. Luonnon suojeleminen ja vaaliminen voivat vastata ihmisessä olevaan inhimilliseen pysyvyyden tarpeeseen. Yi-Fu Tuan kirjoittaa tästä tarpeesta seuraavalla tavalla: *"me tarvitsemme paikan, jossa aika näyttää pysähtyvään; paikan, johon voimme palata; paikan, jonka eheys ja rikkumattomuus lujittavat omaa eheyttämme ja rikkumattomuuttamme."* (Tuan, 2006, s. 19.) Kangasniemen luontoa kuvaavat kirkkotekstiilit sisältävät paikallisuuden ja luomakunnan vaalimisen teemoja. Samalla inhimillinen pysyvyyden tarve voi liittyä myös luterilaisen uskon tuttuihin traditioihin: kuinka Kangasniemen kirkko on läsnä seurakuntalaisten erilaisissa elämänvaiheissa ja kristillisissä juhlapäivissä.

Paitsi paikallisuutta ja luonnon vaalimisen teemoja, luontosymboliikka voi olla myös kristillistä. Nämä kristillisen symboliikan teemat esittelin semioottisessa kuva-analyysissä. Kirkkoteksteissä esillä olevaa kristinuskon luontosymboliikkaa olivat muun muassa kala-, tähti- ja tähkäsymbolit. Semioottisessa kuva-analyysissä syvenyin kirkollisen kielen ja uskon maailmaan sitä kautta, mitä Raamatun kertomuksia ja sisältöjä juuri minulle nousee teksteissä käytetyistä elementeistä. Minulla oli semioottisen kuva-analyysin tulkitsijana valta tulkita näitä kirkkoteksteitä tavalla, miten ne minulle avautuvat. Osa ajatuksista kuvastaa klassisen kristinuskon sisältöjä ja jo vakiintuneita merkityksiä. Käsittelin muun muassa lähimmäisenrakkautta, anteeksiantoa ja armoa, Jeesuksen Kristuksen jumalallisuutta ja Pyhän Hengen lahjoja. Näissä oleva symboliikka on olemassa osana vakiintunutta merkkijärjestelmää, kuten kyyhkynen Pyhän Hengen symbolina tai paimen viittauksena Jeesukseen Kristukseen. Tein myös tulkintaa tavalla, mitkä eivät ole niin vakiintuneita tulkintoja Raamatusta, mutta miten tekstit minua henkilökohtaisesti puhuttelivat. Tässä yhteydessä minä olin omalla persoonallani tulkitsemassa oman näkemykseni kautta kielikuvia, symboleja ja vertauksia ja toin yksilöllisen sekä inhimillisen tulkinnan näkökulman teksteihin. Tein semioottista kuva-analyysia teologian suhteen maallikkona. Teoreettinen taustani maisteritutkielmaan tulee kulttuuriympäristön tutkimuksen asiantuntijuudesta. Tästä kirjoitin alaluvussa 3.2 *KULTTUURIPERINNÖN PAIKKA JA AIKA*, jossa käsittelin enemmän omia lähtökohtiani tehdä tällaista kuva-analyysia Kangasniemen kirkkoteksteistä.

Tämän tutkielman perusteella ajattelen, että sekä paikallisuus, että kirkollinen aineellinen ja aineeton perintö ovat nähtävillä Kangasniemen kirkkoteksteissä vahvalla tavalla ja kirkkoteksteissä kuultaa läpi niiden ajankohtaisuus: luomakunnan vaaliminen.

LÄHTEET

- Huopainen, Kai, Seppo J. J. Sirkka, Jari Pennanen, Elina Rajala, ja Marja-Leena Tella. Neljän Valtakunnan Kirkko: Marian Kirkko Haminassa. Hamina: Haminan seurakunta, 2013.
- Hepo-oja, Katja. Kangasniemen seurakunnan käyttöönottojuhla. Viitattu 18.9.2021.
- Häkli, Jouni. Meta Hodos: Johdatus Ihmiskaantieteen. Helsinki: Osuus-kunta vastapaino, 1999.
- Hämeenlinna-Vanajan seurakuntayhtymä. Kirkkovuosi ja liturgiset värit. Viitattu 15.3.2023. <https://www.hameenlinna-vanajanseurakunta.fi/tutki-uskoa/kirkkovuoden-varit>
- Jyväskylän seurakunta, Valon kaupunki kirkoissa – Jyväskylän seurakunta kutsuu elämyk-siin Kaupunginkirkossa ja Taulumäellä. Viitattu 18.3.2023. <https://www.jyvaskylanseurakunta.fi/uutiset/-/news/110215773>
- Kanganiemen kunta. Kuntainfo, viestintä ja markkinointi. Viitattu 17.3.2023. <https://www.kangasniemi.fi/kunta-ja-hallinto/kuntainfo/>
- Kangasniemen seurakunnan käyttöönottojuhla. YouTube. Viitattu 18.9.2021.
- Kangasniemen seurakunta, 2014. Kangasniemen kirkko 200 vuotta 1815-2015. Saarijärvi: Saarijärven Offset Oy.
- Kangasniemen seurakunta. Instagram-sivut. Viitattu 18.9.2021
- Kirkkoraamattu 1992.
- Koho, Satu, 2019. Kulttuuriympäristön tutkimuksen verkkoluento. Jyväskylän yliopisto.
- Korhonen, Pia. Tampereella Agnostikkoklubi kannustaa kysymään, onko Jumalaa olemassa. Viitattu 18.3.2023. <https://www.seurakuntalainen.fi/uutiset/tampereella-agnostikkoklubi-kannustaa-kysymaan-onko-jumalaa-olemassa/>
- Kovanen, Siina. Omat arkistot ja kenttätyöpäiväkirjat.
- Lempiäinen, Pentti, Päikki Priha, Mirja Fröberg, ja Tauno Sarantola. *Kirkkotekstiilit*. [Hki]: Kirjaneliö, 1988.
- Mikkonen, Kai. "Multimodaalisuus Ja Laji." Genreanalyysi : Tekstilajitutkimuksen Käsikirja 2012
- MTV Uutiset. Mihin kirkon tiloja saa käyttää? Kaksi kirkkoherraa kertoo nyt, miksi antoivat luvan pop-keikalle ja mielenosoitukselle. Viitattu 18.3.2023. <https://www.mtvuutiset.fi/artikkeli/mihin-kirkon-tiloja-saa-kayttaa-kaksi-kirkkoherraa-kertoo-nyt-miksi-antoivat-luvan-pop-keikalle-ja-mielenosoitukselle/7858762>
- Pohjalainen, Soili, Riikka Myllys väitteli teologian tohtoriksi käsitöistä naisten arjen uskontona: "Käsitöiden tekemisessä on usein kyse hyvän tekemisestä muille", Viitattu 8.2.2023 <https://www.kirkkojakaupunki.fi/-/riikka-myllys-vaitteli-teologian-tohtoriksi-kasitoista-naisten-arjen-uskontona-kasitoiden-tekemisessa-on-usein-kyse-hyvan-tekemisesta-muille->
- Rannikko, Anni & Rannikko, Pertti. "Autoetnografia ja vaikenemisen kulttuuri." Teoksesta: Ryytänen, Sanna, et al. Tutkiva Mielikuvitus: Luovat, Osallistuvat

- Ja Toiminnalliset Tutkimusmenetelmät Yhteiskuntatieteissä. [Helsinki]: Gaudeamus, 2021.
- Suomen evankelis-luterilainen kirkko. Agnotisismi. Viitattu 18.3.2023.
<https://evl.fi/sanasto/-/glossary/word/Agnotisismi>
- Suomen evankelis-luterilainen kirkko. Jäseninfo. Viitattu 18.9.2021.
- Suomen evankelis-luterilainen kirkko. Kirkon oppi ja kirjat. Viitattu 19.3.2023.
<https://evl.fi/tutki-uskoa/kirjat>
- Suomen evankelis-luterilainen kirkko. Kirkkovuosi. Viitattu 18.3.2023.
<https://evl.fi/sanasto/-/glossary/word/Kirkkovuosi>
- Suomen evankelis-luterilainen kirkko. Kulttuuriperintöstrategia. Viitattu 8.2.2023.
<https://evl.fi/plus/yhteiskunta-ja-kirkko/kulttuuriperinto/kulttuuriperintostrategia>
- Suomen evankelis-luterilainen kirkko. Mitä usko on? Viitattu 26.7.2023.
<https://evl.fi/tutki-uskoa/mita-usko-on>
- Suomen YK-liitto. Turvallinen tila. Viitattu 10.12.2022.
<https://www.ykliitto.fi/turvallinen-tila>
- Tammisto, Saana. Kenen kirkko? -seminaari. Museovirasto. 5.3.2020.
- Tammisto, Saana. Kulttuuriympäristön tutkimuksen luento. Jyväskylän yliopisto. 8.10.2019.
- Toikkanen, Jarkko, ja Ira A. Virtanen. Kokemuksen Tutkimus VI: Kokemuksen Käsite Ja Käyttö. 2018.
- Tolvanen, Matti. Kangasniemen seurakunnan käyttöönottojuhla. Viitattu 18.9.2021.
- Torop, Peeter, 2020. Optional Specialization Course: Semiotics. Jyväskylän yliopisto.
- Tuan, Yi-Fu. "Paikan Taju: Aika, Paikka Ja Minuus." *Paikka : Eletty, Kuviteltu, Kerrottu*, 2006.
- Vaari, Helena. Esittely. YouTube. Viitattu 18.9.2021.
- Vaari, Helena. haastattelu. 11.12.2020.
- Vaari, Helena. sähköpostitiedotteet. Viitattu 18.9.2021.
- Vaari, Helena. Kangasniemen kirkko. Viitattu 15.3.2023
<https://www.helenaavaari.fi/kangasniemen-kirkko/>
- Vaari, Helena. Kangasniemen seurakunnan käyttöönottojuhla. Viitattu 18.9.2021.
- Virsikirja, 600 Hyvyyden voiman ihmeelliseen suojaan. Viitattu 6.11.2023.
<https://virsikirja.fi/virsi-600-hyvyyden-voiman-ihmeelliseen-suojaan/>
- Veivo, Harri, ja Tomi Huttunen. Semiotiikka: Merkeistä Mieleen Ja Kulttuuriin. Helsinki: Painatuskeskus, 1999.

LIITTEET

Liite 1

Liite 1 Katja Hepo-ojan kastemalja. Edessä kalasympoli.